

TOVERBERG

17

JAARGANG 6 / 2 ZOMER 2010

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE & LITERAIRE KRING

HBC
HBC

HET BELEEFDE GENOT
HET BELEEFDE GENOT

VZW

"Ieder mens die genoeg schiept in het voltooien van zijn taak is een kunstenaar; welke ook die taak is en hoe nederig ze ook is, hij brengt een kunstwerk tot stand. De toetssteen is het beleefde genot, het plezier, de perfectie: het overtuigend resultaat!"

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

0498/73.58.73

hetbeleefdegenot@scarlet.be

BTW BE 0893.747.805

Rek. 001-4851739-69

www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie : Roland Ranson, Bart Madou

Werkten ook mee: Els Durnez, Staf de Wilde, Els Vermeir, Hildegard Lievens, Dolf Naessens, Freddy Huylenbroeck

Kaft: Rika Van Dycke

Vormgeving: Bart Madou

Foto's: André Callier, Herman De Leye, Bart Madou

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het begin van elk jaargetijde. Een abonnement nemen kan door lid te worden van Het Beleefde Genot v.z.w.

Afzonderlijke nummers: 5 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen.

Kopiëren of citeren is toegelaten, mits bronvermelding.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3	
Dichter bij ons: Bertrand Denys		4
Gezelle multimediaal	14	
Mijmering bij een eerste zin	16	
Verwilderd	19	
Elsenspingsels	21	
Gedicht	23	
Pistes bouwen	24	
Beleefd	26	
Laudatio bij 'Een stuk of wat...'		29
Een stuk of wat beelden	35	
De cello van Lorca	39	
Site Seeing: De contrabas	49	
Te beleven	50	
Mijn favoriete boek: Dolf Naessens		51
Leesgroep	52	

Woord vooraf

Be still when you have nothing to say; when genuine passion moves you, say what you have to say, and say it hot.
(D.H. Lawrence)

Beste lezer,

Dit extra lijvige zomernummer van TVB staat in het teken van "passie". Met dit boekje vol hartstochtelijke teksten van al even passionele auteurs hoopt de redactie bij te dragen aan een uitermate vurige zomer in alle betekenissen van het woord.

In de rubriek "Dichter bij ons" leest u het interview met Bertrand Denys, een gepassioneerde figuur, zonder wiens passie de "Cultuur" in Zedelgem er heel anders zou uitgezien hebben.

Ook Staf de Wilde, "passionist" par excellence, is prominent aanwezig in dit nummer. In zijn jeugdherinnering "Pistes bouwen" geeft hij blijk van zijn grote passie, van kindsbeen af, voor de koers in het algemeen en voor keizer Rik Van Looy en de Ronde van Frankrijk in het bijzonder. Met eenzelfde gedrevenheid spreekt hij zich uit over abortus in de rubriek "Verwilderd". Deze tekst is er een mooi voorbeeld van dat passie en rationele argumentatie elkaar geenszins hoeven uit te sluiten.

De door Rika Van Dycke van tekeningen voorziene bloemlezing "Een Stuk of Wat" van diezelfde Staf de Wilde staat vol passie, en het is o.m. te danken aan de passie voor goede poëzie van een uitgeverij als Het Beleefde Genot dat u, beste lezer, hiervan passioneel zult kunnen genieten. Twee passionele toespraken hierover resp. van Roland Ranson en Freddy Huylenbroeck zullen u ongetwijfeld overtuigen. (Een Stuk of Wat is nog altijd te verkrijgen bij HBG € 18, € 15 voor de leden.)

Uit de nieuwe rubriek "Mijmeringen bij een eerste zin" blijkt dat passie vele vormen kan aannemen. Bij de eerste zin uit Murakami's Opwindvogelkronieken geeft Roland Ranson blijk van zijn hartstochtelijke gedrevenheid voor de knipoog, de ironie, het relativeren. U zult dus merken dat passie over passie best mogelijk is. Als smaakmaker bij het literaire salon van 27 juni over Lorca serveert Bart Madou ons een bij momenten stomende tekst over een passionele relatie van de al even gepassioneerde dichter Federico Garcia Lorca. "De Schreeuw" en de zoon die hieruit voortkwamen, confronteren ons met een niet zo bekende kant van de getormenteerde Spaanse dichter. Of laten wij ons, verblind en meegesleept door onze passie, om de fictieve tuin leiden?

Ergens te midden van al die passie zult u een pareltje van een gedicht ontdekken, van Hildegarde Lievens. Heel nonchalant maar toch getuigend van haar passie voor de poëzie.

Els Vermeir toont op haar beurt dat passie voor de stilte helaas ook kan leiden tot kortsluiting.

In de rubriek Het Favoriete Boek worden we ditmaal geconfronteerd met een gepassioneerde lezer van fictie en non-fictie. Adolf Naessens neemt maar liefst drie boeken voor zijn rekening en kan zijn geestdrift, zijn woede, zijn grote bewondering, kortom zijn passie voor het geschreven woord en vooral voor hun auteurs niet onder stoelen of banken steken.

Verder vindt u nog de gewone rubrieken als tegengewicht tot al die passie, hoewel ook hier zeer zeker de geestdrift flonkert.

Beste lezer, als de Toverberg de passie preekt, kruip dan a.u.b. niet in uw schulp, maar laat u passioneel op de golven meedrijven, kruip a.u.b. zelf eens in uw pen en schrijf een gepassioneerde brief aan de redactie waarin u op een passionele manier blijkt geeft van uw instemming met of afkeer van alles wat hier in ons tijdschrift geschreven staat.

Wij wensen u, naast al het goeds van dit seizoen toch in de eerste plaats een passionele zomer... vol passie.

Roland Ranson

Dichter bij ons: Bertrand Denys

Bertrand Denys, dat is Guido Gezelle, dat is Loppem, dat is heemkunde, dat is ook cultuur en dat is ongetwijfeld nog veel meer wat wij nog niet weten. En juist om dat te vernemen gingen wij deze boeiende man opzoeken in zijn woning te Loppem.

Bertrand, je naam is al diverse malen gevallen tijdens eerdere interviews met Groot-Zedelgemse kunstenaars en cultuurmin-

naars. Je bent zeker geen onbekende voor de bevolking van onze gemeente. Ik dacht dat je in Veldegem geboren bent, en dan naar Loppem geëmigreerd?

Ik ben een geboren Veldegemnaar. Na de dood van mijn vader eind

2007, is Veldegem helaas, voor mij, een 'dorp zonder ouders' geworden. En dat is niet meer hetzelfde. Hoewel, als ik in de woonkamer van mijn tante zit, moet ik ongeveer op de plaats zitten waar mijn moeder op 23 januari 1947 van mij bevallen is. Eind 1971 ben ik getrouwd en ben ik mijn Loppemse eega gevolgd naar het dorp van haar jeugd: Loppem. Hier woon ik nu al langer dan in Veldegem! Ik heb lesgegeven in Torhout en Zedelgem, en woon nu in Loppem. Ik ben ook 18 jaar voorzitter geweest van de gemeentelijke cultuurraad van Zedelgem. Ik voel me dus een echte Groot-Zedelgemenaar. Ik zou dus zowel mee betogen voor de bedreigde Aartrijkenaren als voor de Loppemnaren!

Als je terugblijkt, hoe zag je persoonlijk leven eruit? Je jeugd?

Ik heb een vrij gelukkige kindertijd gehad op de Veldegemse 'Fruthoek'. Ik leerde vlot en had geen schoolproblemen. Dus, ik had veel vrije tijd. Als de uitdijende cirkels op een wateroppervlak, verlegden wij onze grenzen om zo de buurt te ontdekken: de gemeente Veldegem, de omliggende gemeenten, tot zelfs Brugge toe. Dat gebeurde vaak zonder medeweten van mijn ouders. Soms liep ik wel eens tegen de lamp met alle gevolgen en straffen van dien. Mijn jeugd was dus echt zorgeloos, maar ik was een dromer en dat bezorgde mij veel angst en aanpassingsproblemen. Elk nieuw schooljaar vergde van mij zeker één maand acclimatisering. Tamelijk jong ben ik aan het lezen geslagen, op advies van een oude groot tante die me Jan zonder Vrees van Constant De Kinder aanraade. Ook meester Vanbelle ontstak in mij een leesvlammetje door het expressief voorlezen van "Gusten" van E.H. Alfons Mervillie. En ik ben blijven lezen.

In Torhout leerde ik al heel jong – ik was 12 à 13 jaar – de boekhandelaar Albert Willemys kennen. De eerste boeken die ik er kocht waren 'De bende van Baeckelandt' (50 frank) en de Gezellebloemlezing van Laudy-Arnolds (20 frank, uitgegeven bij Prisma). Ik heb er de basis van mijn huidige bibliotheek gekocht. Ik mocht bij Albert rustig zoeken in zijn oude kasten, waar ik soms nog boeken terugvond van vóór de oorlog.

In 1968 verliet ik de middelbare normaalschool als regent Germaanse talen (Nederlands-Engels-Duits), nog opgeleid voor het onderwijsveld van vóór het VSO. Na 4 jaar lespraktijk, werden wij zo maar in de vernieuwing geparachuteerd in Torhout.

In 1971 trouwde ik met de erg sociale Daisy De Mey uit Loppem en in 1972 al werden wij gezegend met een flinke dochter Liesbet (genoemd naar mijn idool Liesbet List). Twee jaar later volgde onze tweede schat Charlotte.

In 1973 maakte ik kennis met de verenigingsman André Masscho, consulent van het Davidsfonds en secretaris van dezelfde vereniging in Loppem. Dit was een belangrijk moment in mijn leven, want André was een bezieler. Hij kon een waakvlam doen omslaan in een heilig vuur. 1973 is zo de start geworden van mijn engagement voor de gemeenschap.

En je beroepsleven?

Om den brode heb ik voor de klas gestaan van 1968 tot 2007. Alle soorten van leerlingen heb ik voor me zitten gehad: van de intelligentsten tot de allerzwaksten en dat vergde soms veel van mij. Maar ik heb ze allemaal zonder onderscheid even graag gezien, want uiteindelijk is dat de eerste vereiste om graag voor de klas te staan. Ik was eerst verbonden aan de Xaverianen te Brugge, waaraan ik een goede vriendschap met broeder Filip overhield, Spes Nostra Zedelgem, de eerste gemengde middelbare school van West-Vlaanderen en ten slotte mijn vroegere eigen school in Torhout.

Je bent secretaris-pennigmeester van de Guido Gezellekring. Hoe lang al? En waarom Guido Gezelle?

Zoals velen van mijn generatie maakte ook ik vluchtig kennis met Guido Gezelle in de Nederlandse les in de poësis. Mijn leraar was toen Jef Bostoën en vermits ik in de wetenschappelijke zat, was de literaire sfeer er ver te zoeken. Ik was er een buitenbeentje. Tussen mijn leerboeken zat er altijd wel een roman of dichtbundel verscholen en vooral mijn leraar biologie was er steeds op uit om smalend de titel hardop mee te delen aan de klas en soms zelfs iets voor te lezen uit de inhoudstafel!

Ook in de lerarenopleiding maakten wij opnieuw oppervlakkig kennis met de priester-dichter. En vermits de lievelingsauteur van de docent Karel Van de Woestijne was, werden wij een heel jaar ondergedompeld in de droefgeestige fin-de-siècle poëzie van de Gentse dichter. Pas in 1974 bij de opening van het Gemeentelijk Park bij het kasteel van Loppem, hoorde ik Damiën Van Caloen praten over de bezoeken van Guido Gezelle aan de familie op het kasteel. Al een hele tijd koesterde ik een grote interesse voor geschiedenis (kleine en grote !). Eigenlijk zou ik dat vak ook gekozen hebben, maar aan de middelbare normaalschool vreesde ik de strenge Roger Windels die er dit vak gaf.

En van toeval gesproken. In juni 1974 ruimde de Nederlandsche Boekhandel zijn voorraden publicaties op van het Guido Gezellege-

nootschap, waaronder de Gezellekronieken (goudmijnen voor Gezellianen!). Daarin ontdekte ik ook verwijzingen naar de relatie Gezelle – Van Caloen. Tussen deze boeken zaten eveneens de doctorale scripties van Jan Westenbroek en Bernard Kemp. Ik ben er de Nederlandsche Boekhandel nog steeds dankbaar voor.

Ondertussen had ik op de presentatie van de Geschiedenis van Loppem, door Dhont en Vervenne ook kennis gemaakt met pater Broekaert, bibliothecaris van Zevenkerken. Deze man schonk mij talrijke dubbels van Gezelleboeken en liet mij de abdijbibliotheek exploreren, o.a. de Gezellebibliotheek. Voor het Davidsfonds Loppem ben ik dan eind 1974 stukjes beginnen schrijven over de relatie tussen Gezelle en de familie Van Caloen. Toen begon de sneeuwbal pas echt te rollen. In 1980, het Gezellejaar, gaf ik voordrachten over de dichter, samen met Ria Scarphout. En daar in mij een historicus verscholen zit, benaderde ik de dichter steeds meer vanuit een literair-historische hoek. Wat mij bij Gezelle ook interesseerde, was zijn zogenaamde 'verzwegen werk', zijn journalistieke pennenvruchten, geschreven in opdracht van zijn bisschop. Toen prof. Jozef Boets, directeur van het Antwerpse Gezellectrum, emeritus werd in 1987, stichtte hij de Guido Gezellekring, ter verspreiding van Gezelles werk bij het grote publiek. Hij verzocht mij te fungeren als secretaris-penningmeester en dat doe ik nu al sinds 1988, 22 jaar dus. Dat slorpt, samen met nog talrijke andere administratieve functies, enorm veel tijd op, die ik liever wat creatiever zou invullen. Wij geven het tijdschrift Rijmtijd uit, organiseren jaarlijks twee bijeenkomsten voor de leden en vergaderen met het bestuur tweemaal per jaar in de UFSIA.

Waarom Gezelle? Ik heb Gezelle ooit 'a poet for all seasons' genoemd. Dit epitheton is op niemand anders zo toepasbaar als op Gezelle, maar je moet er een zekere rijpheid, ja, een zekere leeftijd voor hebben en zin voor historische duiding om dat in te zien. Het blijft verrassend hoeveel minnaars van de schone letteren Gezelle ontdekken en blijven lezen, vaak om totaal verschillende redenen, zoals Claus, Komrij, Mandelinck...

Ondertussen had ik ook, louter om heemkundige redenen, de Veldegemse schrijver Norbert Fonteyne ontdekt. In 1974 schreef ik mijn eerste artikel over hem. Voor deze schrijver die op 34-jarige leeftijd stierf en rond wie een zekere mythe was ontstaan, hebben wij o.a. met de Cultuurraad veel kunnen doen: een tentoonstelling, een uitgave.... Maar dat was niet alles: er werd bijvoorbeeld geen gedenkplaat aangebracht aan zijn huis Zonneleen te Veldegem. Aan dit werk heb ik een goede relatie met zijn jongste zoon overgehouden. Die is nu zonder wetenschappelijke pretentie bezig met

het verzamelen van alles wat zijn vader geschreven heeft en wat over zijn vader werd gepubliceerd. Een gigantisch werk!
Door mijn vriend Emiel Decock ben ik ook aangetrokken door het werk van Boschvogel en diens inspirator Alfons Mervillie.

Al "Poëzie in dubbeltijd" bezocht? Viel de confrontatie mee?

Over 'Gezelle in dubbeltijd' schreef ik kort iets in Rijmtijd. Ik respecteer iedereen zijn benadering van de dichter - a poet for all seasons!

Gwy Mandelinck heeft het Gezellemuseum wel erg drastisch aangepakt. Hoe komt dat bij een Gezelleminnaar over? Gerotzooi of toch een geslaagd experiment?

De aanstelling van Mandelinck te Brugge deed heel wat wenkbrauwen fronsen. In Watou stond Gezelle nooit voor het voetlicht, zelfs niet in het Gezellejaar 1999. Over zijn bekering tot Gezelle heb ik zo mijn twijfels. Dat hij nu de ritme- en klankendichter Gezelle uitmelkt en er een aantal moderne dichters aan koppelt is niet meer dan een open deur intrappen. Hier is hij schatplichtig aan Paul Rodenko, de Nederlandse bloemlezer van de Vijftigers.

In september wordt de presentatie van het Gezellemuseum herwerkt. Van Hubert De Witte, adjunct-directeur van de Brugse Musea horen we, ik citeer "De oude opstelling keert niet meer terug. Nieuwe media en touchscreens zullen in de plaats komen van de nostalgie." Zie je dat zitten? Nostalgie een zonde?

Moderne kunst als maretak op Gezelle laten fungeren is fundamenteel fout, en dat heeft niets te maken met soberheid of eigen confronterende aanpak. Moderne kunst heeft recht op eigen tentoonstellingskaders. Hoogstens tijdelijke confrontaties kan ik slikken. Als Brugge eigenzinnig zijn visie op het Gezellemuseum doorzet, zonder bevraging van de Gezellewereld, dan gaat het woelige tijden tegemoet. In 1976 kostte de herinrichting ooit al de kop van schepenen van Cultuur Fernand Traen, na heftige en electoraal gekleurde polemieken in de pers. Jozef Geldhof sprak toen over 'Gezelle weer in kot en keten'. Ik hoop dat men tegenwoordig wat bedachtzamer zal hervormen.

Een deel van een groter debat. Hebben schrijvershuizen vandaag nog zin? Het Lijsternest, Emile Verhaerenmuseum, Herman Teirlinckhuis, Maeterlinckkabinet...

Kun je je voorstellen dat je als literair toerist het huis van Rudyard Kipling gaat bezoeken en er niets terugvindt van de schrijver? Ik bezocht vier jaar geleden het schrijvershuis van Virginia Woolf en droomde er weg bij het zien van de spullen die ooit van haar leefwereld deel hadden uitgemaakt..

Schrijvershuizen hebben zeker zin, maar ze moeten in handen gegeven worden van dynamische conservatoren, die meer zijn dan 'bewaarders van literair erfgoed'. Ze moeten ook beschikken over animatietalent en over organisatorische kwaliteiten. Er moeten uitgaven en heruitgaven komen en men moet voeling houden met de liefhebbers, en ze niet negeren!

Terug naar Bertrand Denys. Je bent of was ook actief in andere geschiedkundige verenigingen. Wat was je rol?

Zoals gezegd ben ik uit vriendschap met Emiel Decock nog actief in de Boschvogelkring te Aartrijke. Hier ben ik ondervoorzitter. Heel veel tijd steek ik ook en vooral in de Zedelgemse Heemkundige Kring Pastoor Ronse, gesticht in 1979, ik ben er voorzitter.

Ik publiceerde vooral over de 'korte' geschiedenis van Veldegem en die van Loppem en Zedelgem. Zo bijvoorbeeld Zedelgem 900 jaar en Geschiedenis van de harmonie... Ook over de aanleg van spoorlijn 66 in Groot-Zedelgem schreef ik een uitvoerig artikel. Eigenlijk draag ik in mij de kenmerken van een humanist, een grote belangstelling voor alles wat er ooit gebeurd is en nog gebeurt. Alles vind ik interessant. En dat speelt mij soms parten: tijdverlies, overbodige lectuur... Soms zou ik willen snoeien, versoberen..., maar het grote voordeel is dat ik dan, in tegenstelling tot anderen weer kan meepraten over vele onderwerpen,. Zij beperken zich tot één enkel studieobject of één enkele hobby.

Maar het vele administratieve werk eist zijn tol. Ik vormde bijvoorbeeld zelf de Guido Gezellekring om van feitelijke vereniging tot vzw omwille van het recht op subsidies. Ik ben ook nog lid van de Gemeentelijke Commissie Monumenten en Landschappen en de Gecoro (Gemeentelijke Commissie Ruimtelijke Ordening) en secre-

taris van de Kerkfabriek Loppem. Tegenwoordig vind je echter weinig mensen die de administratieve taken van de verenging nog willen doen. Velen zijn bereid mee te denken, maar niet om mee te werken. De trekpaarden worden zeldzamer.

Je was ooit nog voorzitter van de cultuurraad. Zijn er onder jouw voorzitterschap vermeldenswaardige zaken verwezenlijkt?

De beste jaren van mijn leven heb ik gespenseerd als voorzitter van de Gemeentelijke Cultuurraad, samen met mijn onvermoeibare en goede vriend André Masscho. Wij konden alles aan. Wij waren niet alleen kritisch voor het beleid, maar wij werkten ook aan de activering van het Zedelgemse culturele leven. U kunt zich niet voorstellen waar wij sinds 1977 vandaan komen! Wij hadden zo goed als niets, maar bezaten het enthousiasme. Eerst pakten we de culturele frontvorming en het adviesrecht aan. Wij zorgden dus voor de aanwezigheid van het culturele veld in de raden van bestuur, voor het opstellen van de subsidiënormen, de aanstelling van een cultuurfunctionaris, het organiseren van 11-julivieringen, het huldigen van verdienstelijke personen. Nadien richtten we ons meer op de individuele beoefenaars van cultuur, zeg maar de amateur-kunstenaars. Op de twee culturele weekends (1988 en 1990) kijk ik nog steeds met grote trots terug. André, ikzelf en ons bestuur werkten ons uit de naad en mochten pronken met mooie resultaten. Wij organiseerden een kortverhalenwedstrijd waar ene Bart Madou de eerste prijs wegkaapte met "Der Tod und das Mädchen", een verhaal dat toen al getuigde van een vlotte pen en een erudiete geest. Met lede ogen zie ik vandaag de weerbaarheid van de Cultuurraad wegslinken. De cultuur wordt teveel gedirigeerd door de overheid, de basis laat niet genoeg van zich horen.

Ik meen mij te herinneren dat je ook veel aandacht geschonken hebt aan de schrijver Norbert Edgard Fonteyne. Wie was hij feitelijk? Welk boek of welke van zijn boeken vind jij het of de beste? Is Fonteyne nog leesbaar voor de mens van de XXIe eeuw?

Over Norbert Fonteyne moeten we spijtig genoeg te vaak in de voorwaardelijke wijs spreken. Hij stierf al op 33-jarige leeftijd. Ik heb nog het geluk gehad zijn ongeordend archief bij zijn zoon te kunnen inkijken. Ik had al vlug gemerkt dat de talrijke notities de sporen droegen van een gejaagdheid en echte schrijfdrift. Ook de onderwijzer Fonteyne was op studievlak niet helemaal bevredigd en wilde op alle mogelijke manieren zijn geestelijke en intellectuele honger stillen. Alle wetenschappelijke domeinen inte-

resseerden hem: Engelse en vooral Franse literatuur, naamkunde, geschiedenis, etymologie, volkskunde...

Het archief pulde uit van de kleine snippers met notities. Ook een aantal onuitgegeven manuscripten staken er nog tussen. In 1988 gaven wij Het Kerstlied uit. Hans Redee publiceerde in Diogenes de gedichtencyclus 'Wij beiden', die getuigt van dichterlijk talent. Fonteyne had van 1919 tot 1923 gestudeerd aan de normaalschool van Torhout samen met veel oud-frontsoldaten. Hijzelf was geboren in 1904 en ontgroend tijdens de Eerste Wereldoorlog. Hierover schreef hij het onvergetelijke Kinderjaren (1939 en postuum verschenen). Het kende maar eventjes 9 drukken, de laatste met een inleiding van de uitdagende en scherpe recensent Benno Barnard die Fonteyne als een 'mogelijk collaborateur' typeerde. Hiertegen heb ikzelf geprotesteerd in een polemisch artikel dat met blinde woede door Barnard van tafel werd geveegd.

Het lezen waard is ook Pension Vivès en Hoe de Vlamingen te laat kwamen. Merkwaardig is het verschil tussen de taal van de gepubliceerde versie van de romans en de taal van de manuscripten. Beschikte Eugène De Bock van De Sikkell over een schitterende corrector? In elk geval heeft dit het overleven van Kinderjaren mogelijk gemaakt. En dat kan van Boschvogel niet gezegd worden. Dat Fonteyne door alle literair-historici wordt vermeld, is een bewijs van zijn waarde als romancier.

Welke schrijvers lees je zelf graag? Wie is je lievelingsroman? Je laatste boek dat je gelezen hebt?

Naast de eerder genoemde Gezelle en Fonteyne, staan uiteraard nog enkele lievelingsauteurs, nu toch meer dichters dan romanciers. Ik som ze zonder verdere commentaar op: Stijn Streuvels, Richard Minne, Leonard Nolens (ook zijn dagboeken), Luuk Gruwez, Willem Elsschot, Louis Paul Boon, Hubert Van Herreweghen, Jean Giono, Alain Fournier (gelezen toen ik 17 was), Heinrich Böll, Bertold Brecht, Hugo Claus, Reinaert De Vos, de Engelse War Poets, de dichters Jonckheere, Rutger Kopland, Jan Van Nijlen, Neruda en Marquez. Van Paul De Wispelare was ik fan en las ik alles. Van Van Wilderode bezit ik veel, maar ik lees hem niet meer zo graag. Zijn poëzie is te eenvoudig, te vanzelfsprekend. Je moet als lezer geen inspanning meer doen. Alleen zijn Poedersneeuw is pure poëzie!

In de non-fictie heb ik erg genoten van 'In Europa' van Geert Mak. Wat een visie op en een synthese van 100 jaar Europese geschiedenis! En die taal en die vaart in de vertelling! Ook 'Frankrijk in oorlog' van H.L. Wesseling heeft me erg bekoord. De Nederlandse

historici zijn blijkbaar weer aan zet. Maar ze zijn ook niet bang voor een uitgesproken eigen mening!

Op mijn nachtkastje ligt "Sprakeloos" van Tom Lanoye, een schitterend portret van zijn overleden moeder, beschreven met een 'afstandelijke' liefde in een barokke taal die hij ook in zijn podiumperformances gebruikt. Lezend zie je a.h.w. Lanoye zijn verhaal doen. Het boek zal nog prijzen wegkapen!

Je publiceert in verschillende tijdschriften, welke allemaal?

Ik ben geen creatief literair auteur. Ik publiceerde enkele artikels over Piet Van Aken, Norbert Fonteyne en Clem Schouwenaers. Vooral historische onderwerpen sneed ik aan in boeken of artikels in Davidsfonds-Actueel, Rijmtijd, Zilleghem en Berichten uit Hoogrijke. Ook in verzamelwerken kreeg ik al vaak publicatieruimte: De Droogenbroodroute, Kasteel van Loppem, Zedelgem 900 jaar, Viermaal één is vijf. Aan 130 jaar fanfare Kunst en Vermaak wijdde ik vorig jaar een volledig boek. Momenteel schrijf ik de geschiedenis van de parochie Veldegem en het leven van Hendrik Van Doorne in het vooruitzicht van een bijeenkomst van de Gezellekring in Poeke (11 september 2010)

Hou je van andere kunstvormen?

Mijn vader was amateur-kunstschilder. Vandaar mijn levenslange interesse voor de plastische kunsten. Rik Wouters en de fauvisten dragen mijn bewondering weg, maar vooral van Ensor en Felicien Rops houd ik ook. Ooit kon Rik Slabbinck mij bekoren. Ook de moderne schilders en beeldhouwers sluit ik niet uit, maar bij bepaald werk stel ik toch wel vragen.

Hou je van muziek, welk genre?

Op het vlak van de muziek kan ik moeilijk meepraten. Ik houd van Bach, Vivaldi, Mozart, Schubert, Gorecki (symphony of sorrowful Songs), Fauré (Requiem), Beethoven.

Ik kies à la carte uit Vermandere, Brassens, Brel, The Choir, Dirk Van Esbroeck, Boudewijn De Groot, Ramses Shaffy, Liesbeth List (Liesbeth List zingt Theodorakis, de liederen van Brendan Behan), Missa Luba, Vredesconcerten...

Heb je veel gereisd? Wat zijn je favoriete bestemmingen? Als je reist: natuur of cultuur?

Reizen is het domein van mijn vrouw. Zij reist enorm graag, ik minder. Maar als ik eenmaal vertrokken ben, geniet ook ik ervan. Bijna altijd zit er in ons reisplan wat literair toerisme verwerkt: schrijversmusea of -huizen. Eind augustus trekken we naar Scandinavië, de Baltische Staten en Sint-Petersburg. Wij genieten zowel van natuur als cultuur.

Nog een droom die je graag verwezenlijkt wil zien?

Soms denk ik wel eens aan de tijd die me nog gegund wordt en dan breekt het angstzweet mij uit. Krijg ik nog voldoende tijd om mijn schrijfplannen uit te werken? De geschiedenis van Veldegem, talrijke artikels van heemkundige aard. Materiële verlangens heb ik niet meer. Eigenlijk kunnen wij rustig leven met heel wat minder. 'Mijn Heer' vraag ik nu alleen nog, ook voor mijn lieve vrouw, 'Gebied de laatste vruchten vol te zijn; / verleen hun nog twee zuidelijker dagen, / stuw hen naar de voleinding en wil jagen / de laatste zoetheid in de zware wijn.' (Rilke)

Bertrand Denys, bedankt voor dit interview

Bart Madou & Roland Ranson

Bertrand Denys

Geboren te Veldegem op 23 januari 1947

Gehuwd met Daisy De Mey

Twee kinderen, Liesbet en Charlotte en vier kleinkinderen: Louis, Cédric, Enique, Dominique

- *secretaris / penningmeester Guido Gezellekring*
- *voorzitter Heemkundige Kring Pastoor Ronse*
- *ondervoorzitter F.R. Boschvogelkring*
- *lid Gemeentelijk Comité Monumenten en Landschappen en Straatnamen (deelraad Cultuur)*
- *lid Gemeentelijk Comité Ruimtelijke Ordening*

Gezelle multimediaal

'Een kleine ritselende revolutie' in Brugge (23 januari-23 mei 2010)

Ooit noemden wij de dichter Gezelle in een artikel "a poet for all seasons". In de voorbije, koude wintermaanden werd Gezelle op

vele manieren benaderd in krant, radio en televisie. Aanleiding: de poëziewinter "Een kleine ritselende revolutie" van Gwy Mandelinck in en om het Gezellemuseum in de Sint-Annawijk te Brugge. De dichter Gwy Mandelinck die zijn poëtische Westhoekstek Watou niet zonder enige rancune ruilde voor het "sprookje Brugge", zorgde in de Gezellestad voor de vonk voor "een ritselende revolutie". Bijgestaan door een schare museum- en tentoonstellingsdeskundigen, zetten hij en Dirk Snauwaert een kunstevenement op, waarin beeldende kunst, poëzie en stadsbuurt hand in hand gaan. Het Brugse decor verschilt uiteraard grondig van dat van Watou, hoewel ook hier de soberheid en de stilte twee dominante aspecten van het geheel vormen. Met vervallen locaties wordt de bezoeker hier echter niet geconfronteerd.

Op de regionale zender focus-wtv mocht Mandelinck in het weekend 6-7 februari zijn project voorstellen. In het Gezellemuseum dat nu in zijn witte innerlijke naaktheid als decor en klankbord dienen moet, ligt de start van een wandeling door de "Verloren Hoek" (naam van die Brugse buurt). De expressieve stem van Dirk Roofthoofd declameert in het museum een vijftal stukgelezen gedichten van Gezelle. Een gemiste kans, want Gezelle is veel meer dan 'O krinkelende winklende waterding' of 't Er viel ne keer een bladtjen'. Achterliggende bedoeling is hier de link te leggen tussen de klank- en ritmedichter Gezelle en de moderne poëzie. In de voetsporen van Paul Rodenko (*Nieuwe griffels schone leien*) typeert Mandelinck Gezelle als "de peetvader van de experimentele poëzie" die de 19de-eeuwse Vlaamse dichtkunst een nieuw elan bezorgde en veel epigonen rond zich verzamelde.

Niet alleen het concept van "Een ritselende revolutie" verwijst naar Watou, ook de keuze van de dichters (Claus, Komrij, Lucebert, Peter Verhelst...) en de beeldende kunstenaars (Walter Swennen, A.-M. Van Kerckhoven, Robert Devriendt...). Als je in Watou 1000 dichters en 1000 beeldende kunstenaars hebt ontvangen, moet het erg moeilijk zijn om niet in herhaling te vallen. De directe confrontatie met of de interactie tussen beeld en poëzie zijn opzettelijk gemeden, want volgens Mandelinck is de combinatie van woord, beeld en omgeving een illusie. Een gedurfde uitspraak voor iemand die 28 zomers van Watou met "woord en beeld" stoffeerde.

Ter gelegenheid van de opening van de "Een kleine ritselende revolutie" (23 januari 2010, op de verjaardag van Mandelinck) zorgden Karel Platteau en Willy Le Loup op dezelfde regionale zender in het grensoverschrijvende programma "De Zeeuw van Vlaanderen" voor een terreinverkennde inleiding op de Brugse tentoonstelling. Karel Platteau had het over de receptie en perceptie

van Gezelle in onze tijd, beeld dat nog steeds getekend wordt door de bekende gedichten à la 't *Kruisken* en andere religieuze verzen, wat dan zorgt voor een eenzijdige benadering. Ook Streuvels was daar soms erg boos om. Dat Gezelle veel meer te bieden heeft, bewijst Karel Platteau met het favoriete Gezellegedicht van Gerrit Komrij 'De jongen aan mijn vensterruit' en de voorliefde van Tom Lanoye voor 'Dien avond en die rooze'. Het reusachtige belang van Gezelle schetst Karel Platteau met een opsomming van de "schriften" van de dichter: 26 boeken, 35 brochures, ontelbare artikels in 35 kranten en tijdschriften, 2000 gedichten en 400 onafgewerkte verzen. Ook Gezelles vertaling van *Hiawatha* noemt Platteau een meesterwerk in z'n genre. Eindelijk verdient Gezelle een grote erkenning, mede dankzij de herdenking in 1999.

Willy Le Loup, conservator van het Gezellemuseum geeft ons een voorsmaakje van het heringerichte en uitgepuurde museum waaruit alle prullaria als inktpotten of pennen verwijderd zijn, wat aldus het Bokrijkgehalte van het museum fel heeft doen dalen. In 1976 zorgde een versobering van het decor nog voor een storm van protesten en de uitspraak van wijlen Jozef Geldhof dat Gezelle weer "in kot en keten" zat. In de reportage wijst conservator Willy Le Loup de kijker op de twee dominante elementen bij dichter Gezelle: de natuur (via zijn vader) en het religieuze (via zijn moeder). De plaatsen waar Gezelle zijn eerste zestien levensjaren sleet, vormen nu een decor met deze elementen waarin de "Een kleine ritselende revolutie" gepresenteerd wordt.

Ten slotte laat een straatbevraging in Terneuzen naar de identiteit van Guido Gezelle de uitzending van "De Zeeuw van Vlaanderen" in mineur eindigen. De blijken van onwetendheid die de man in de straat hierbij geeft, zijn ontstellend. Ooit is het in Nederland anders geweest. In de studie over de Gezelle-uitgaven van L.J. Veen van voor en na de Eerste Wereldoorlog wordt dat ten overvloede bewezen door dr. Jan Pauwels. Toen kenden Gezelles *Kleengedichtjes* boven de Moerdijk een razend succes, o.m. dankzij de muzikale uitvoeringen van Catharina van Rennes. Docent Frank Van Doesselaer bekend in de uitzending dat Gezelle in de klas nog net kan, maar dan wel met de nodige omkadering. Piet Paaltjens, Multatuli, Gorter en Kloos vormen er blijkbaar nog steeds de 19de – eeuwse literaire canon. Dat slechts 10% van de Nederlanders (en dan nog vooral ouderen) nog weet wie Gezelle is, illustreert het programma met getuigenissen van mensen in de straat. Een man verwacht Gezelle met de uitgeweken Vlaming Vondel en kent de Brugse dichter het auteurschap toe van "Het stockske van Oldenbarnevelt". Een andere plaatst Gezelle in Sint-Andries bij Brugge

en een derde claimt de dichter als inwoner van Terneuzen! Er is dus blijkbaar nog werk aan de winkel, ook voor de Gezellekring!

Bertrand Denys

Verschenen in Rijmtijd nr. 59, maart 2010.

Mijmering bij een eerste zin

"Toen de telefoon ging, stond ik in de keuken voor een pan spaghetti, lekker meefluitend met de ouverture van Rossini's Diefachtige ekster wat volgens mij de ideale muziek is om spaghetti bij te laten koken."

Uit Haruki Murakami, De opwindvogelkronieken

Wat een doodgewone en toch wel enigszins bizarre zin aan het begin van een meesterwerk. Want meesterwerken, beste lezer, zijn nog zowat de enige die wij lezen of in elk geval hopen te lezen. Dat wij daarvoor een beroep doen op de grenzeloze eruditie van de literaire kritiek, ja zelfs op de welwillende "pusherigheid" van verwante en bevriende literatuurlijfhebbers kan alleen bijdragen tot het feestgebeuren.

U heeft ooit wel eens de telefoon horen rinkelen. Wat doet u dan? Bovendien is in deze eerste zin eigenlijk geen sprake van "rinkelen" dat we al gauw gaan associëren met een negatieve, vrij agressieve connotatie. Nee, de telefoon "gaat". Nu is het aan de persoon in kwestie dat toestel te laten "gaan" of het op de een of andere manier tot stilstand te brengen, te stoppen, het een halt toe te roepen, ja te fluisteren, om even dat agressieve in de kiem te smoren. Wat doet u dan?

U bent heel nieuwsgierig van aard en altijd wel opgetogen met een dagelijks fait divers, of dat nu een overval met een kalasjnikov is of heel gewoon omdat de baby van de burens zijn eerste tandjes heeft gekregen. U mag daarbij niet uit het oog verliezen dat u in de keuken bezig bent en dat de gevolgen van uw nieuwsgierigheid, die u elke vorm van concentratie uit het oog doet verliezen, desastreus kunnen zijn. Ik denk hier niet onmiddellijk aan wanhopige brandweerlui te midden van rokend puin, maar of dat al helemaal uitgesloten mag worden, daarvoor durf ik mijn hand niet in het vuur te steken.

Maar misschien, heel misschien, bent u wel dat heel andere type. Het type nl. dat dan bij zichzelf denkt van ach laat dat toestel maar "gaan", 't zal mij een zorg wezen en die dan verder geconcentreerd fluitend de spaghetti zijn hoogtepunt laat bereiken. Maar zulke types, u beseft dat zelf maar al te goed, bestaan eigenlijk niet. De rest van de dag worden dergelijke wezens dan voortdurend gekweld door innerlijke vragen als, wie zou dat nu toch kunnen geweest zijn aan die verdomde telefoon, had die mij dringend nodig, welk interessant nieuws heb ik nu gemist. En zelfs, zou ik persoon x die het misschien wel zou kunnen geweest zijn niet eens zelf opbellen met de vraag, heb jij daarnet de telefoon bij mij niet laten "gaan". Het antwoord op die laatste vraag is meestal wel negatief, waardoor u zich de hele dag suf piekert wie het dan wel zou kunnen geweest zijn. En dat is dus niet erg bevorderlijk voor het verdere vlotte verloop van de dag.

Maar goed, u staat in de keuken, voor een pan spaghetti. 't Lijkt wel een stilleven van Vermeer. En ja, die pan, die staat daar ook niet zomaar, in die pan wordt spaghetti gekookt, daarover laat de auteur geen twijfel bestaan. Vandaar waarschijnlijk zijn geniale ingeving betreffende de plaats van het gebeuren: de keuken.

Hebt u ook zo'n prachtkeuken, met alles erop en eraan, met zo'n keuken- of beter nog zo'n kookeilandje, uiteraard niet eraan vast, maar er totaal van afgescheiden en er zich toch middenin bevindend. Het "sacrosancte" domein van de keukenprinses (m/v met talent?). Of beschikt u eerder over een uiterst sobere, utilitaire ruimte, wel netjes, maar enkel en alleen om voedsel te bereiden en verder zonder complimenten. Geen "insulaire" kopzorgen voor u, maar de stevige vastheid van een keuken als een continent. Zoals u weet, was het Friedrich der Große die al in de XVIII^{de} eeuw zei – kookeilandjes waren toen eerder schaars – "Jeder kann nach seiner Façon selig werden."

Die ik, van de eerste zin dus, staat daar in die insulaire of continentale keuken spaghetti in een pan te koken. De voorbode van een stijlvol feestmaal? Hij / zij beleeft zo'n vreselijke "Vorfreude" aan wat uit de aard van de zaak wel moet volgen dat hij / zij het niet kan laten tijdens het koken te fluiten, neen, niet alleen te fluiten maar MEE te fluiten. Misschien wel op het ritme van het kokende water en de hevig transpirerende deegslerten, maar in elk geval met een ouverture van Rossini. Nee, net niet het echte werk, maar we bevinden ons hier toch in het voorportaal van wat een zondagse pronkkamer moet zijn. Stelt u zich even in de plaats. Elke dag opnieuw beleeft u een stijgend plezier aan het voorspel van het koken om dan "himmelhoch jauchzend" de – in dit geval – spaghetti naar binnen te werken. Uw jubelend hoogte-

punt hebt u dan in de realiteit bereikt – of misschien alleen in gedachten. Vanaf nu kan het alleen nog maar bergaf gaan, enigszins verzacht door het niet te versmaden naspel van de vertering.

Wat fluit u trouwens, als ik vragen mag, tijdens het klaarmaken van spruitjes, tijdens het bakken van een biefstukje, waaraan denkt u tijdens het frituren van kroketjes? Hier geen Rossini waarschijnlijk, maar toch zeker wel aan de solo voor slagwerk van het vrouwelijk deel van de beroemde, maar nu toch al wat "vergeelde" Carpenters? Of begeleidt u het bakken en braden met de piccolo-partij uit de Radetzky-mars van Strauss en in het laatste geval, de kroketjes, denkt u zeker aan En eeuwig zingen de bossen. Op vrijdag, visdag, lijkt de cellopartij van het Forellenkwintet van Schubert u op de lippen geschreven.

En dan is er nog die diefachtige ekster. Daar heb ik het moeilijk mee. Dat dit vliegend gespuis diefachtig zou zijn, zal wel de ervaring van kapper Rossini geweest zijn. Mij laat dat verder Siberisch koud.

Waarbij ik echter niet Oost-Indisch doof kan blijven is het hemel-tergende, irriterende, uitermate zenuwslopende gekras, bovendien nog versterkt door het verwaande, arrogante machogedrag van die krenge. Kortom, ik moet die beesten niet.

U merkt het zo'n eerste zin roept mijmeringen op die naar talloze zijpaden en –paadjes kunnen leiden.

Toch zou ik u ten zeerste willen aanraden de 891 bladzijden die aan die eerste, toch enigszins raadselachtige, zin vasthangen tot u te nemen. U zal het zich geen moment beklagen. Geen enkele bolognaise, zelfs niet vergezeld van de verzamelde Rossini, kan er tegen op.

Roland Ranson

Verwilderd

Wordt het abortusdebat heropend?

Woede zorgt er soms voor dat je alleen nog je bloed voelt koken en niet meer hoort wat er wordt gezegd. Dat overkwam me bijna tijdens 'Phara' van maandagavond 29 maart toen Marleen de Temmerman in de clinch ging met de woordvoerder van aartsbisshop Léonard over abortus.

Als student heb ik het abortusdebat van nabij gevolgd: ik schreef er een opstel over en woonde een teach-in bij waar onder meer Etienne Vermeersch het woord voerde. Zijn laatste argument luidde: 'Von zwei Ueblen soll man das kleinere wählen'. Het doden van menselijk leven is een kwaad, maar het niet-doden is in wel-omschreven gevallen een nog groter kwaad.

De woordvoerder – een priester met nuchtere maniertjes – argumenteerde: 'Onze democratie heeft een aantal basiswaarden en een van de belangrijkste is de onschendbaarheid van het menselijk leven.'

Professor de Temmerman knikte, maar zij had kunnen antwoorden dat voor vrijzinnigen het blote biologische bestaan niet voldoende is: er moeten ook eigenschappen aanwezig zijn als kwaliteit en waardigheid.

Bovendien springen de boekgodsdiensten – niet enkel de katholieke kerk dus – nogal willekeurig om met deze onschendbaarheid: tegen oorlogvoeren hebben ze bijvoorbeeld zelden een bezwaar en in de VS gaat de Pro Life-beweging akkoord met de doodstraf.

Ten gronde komt het neer op het gebod: 'Gij zult niet doden'. En het gaat erom of men dit gebod absoluut interpreteert of relativerend wat wil zeggen contextualiserend. Als de imperatief absoluut geldt dan is het doden van menselijk leven onder geen enkele voorwaarde toegestaan, als men het gebod laat afhangen van een context dan is het mogelijk om over deze context te debatteren. En dan stel je vast dat de boekgodsdiensten uitsluitend in intieme kwesties als abortus en euthanasie de absolute heiligheid van het leven verdedigen, in andere contexten staan zij het doden toe.

Wat me echter het meest kwaad maakte was het argument van de woordvoerder dat jongeren moeten leren op een verantwoorde manier met seksualiteit om te gaan. Marleen de Temmerman begon over contraceptiva waarover de priester zedig zweeg. Maar precies hier knelt het schoentje: voorbehoedsmiddelen worden immers door de kerk verboden.

De houding van de kerk komt erop neer dat jongeren moeten afzien van seks. En zo kom je in een debat over het leven weer uit bij de repressieve seksuele moraal van de kerk. Waartoe deze moraal kan leiden hebben we in het verleden meegemaakt met ongewenste zwangerschappen en clandestiene en levensgevaarlijke abortussen door charlatans. De reactionaire houding van de kerk wil naar dit verleden terugkeren, naar de tijd van heimelijkheid en hypocrisie en mensonterende toestanden.

Ik zou mij hierover niet zo opwinden mocht ik weten dat de kerkelijke moraal een marginaal fenomeen is geworden. Maar als oudleraar van een katholieke school weet ik dat de leerlingen nog steeds worden geïndoctrineerd met de stelregel: abortus is moord. Tijdens een van mijn debatlessen zei een leerlinge: 'Een meisje dat zich laat doen, moet de gevolgen maar dragen.'

Ik heb toen gevraagd of het moederschap dan mag gedegradeerd worden tot een straf?

Een moraal dient ernaar te streven de levenskwaliteit en de levensvreugde te verhogen.

De cultus van de zonde die de katholieke moraal domineert, doet dit niet, integendeel de gevoeligste onder de gelovigen worden verpletterd onder het besef van mislukken.

Om die last te verlichten heeft de kerk het ritueel van de biecht bedacht, maar zelfs dit ritueel verlost de gelovige niet van het gevoel te hebben gefaald en voortdurend te falen. Dit is het sadistische element van een moraal die streeft naar absolute zuiverheid: hij hanteert een godsbeeld van een onverzoenlijke rechter die alles ziet en niets vergeet.

Een menswaardige moraal wijst op plichten die de levensvreugde verhogen, bijvoorbeeld de solidariteit: geven doet immers meer plezier dan krijgen.

Abortus is een lastig verhaal omdat niemand er als zodanig een voorstander van is, men kan enkel voorstander zijn van een niet-bestrafing of legalisering onder bepaalde voorwaarden.

En men geeft dan voorrang aan het welzijn van de zwangere vrouw: haar leven wordt belangrijker gevonden dan dat van de foetus. Omdat zij een persoon is met zelfstandigheid en vatbaarheid voor lijden en de jonge foetus nog niet.

Helemaal overtuigend is deze stellingname niet en daarom is het cruciaal dat het probleem zoveel mogelijk wordt voorkomen, in het bijzonder door een zorgvuldig gebruik van contraceptie. En het grootste verwijt aan de kerk en de andere boekgodsdiensten is hun hypocrisie die het niet toestaat dat contraceptiva worden verspreid en gebruikt. Omdat ze weigeren te erkennen dat seksualiteit een mensenrecht is. Het spijt me het te moeten zeggen maar

het abortusdebat gaat uiteindelijk over seks, al wordt het schijnheilig gevoerd onder het mom dat men het leven wil verdedigen. De ontkenning van het genot en de verdediging van het leven gaan niet samen: leven is een streven naar genot tenzij men een masochist is en dat is in het geval van het katholicisme de kern van de zaak - zijn moraal staat in het teken van het kruis en het kruis was een foltertuig.

Tot slot - omdat de woordvoerder sprak van 'democratische waarden' - zal ik nogmaals herhalen dat er een fundamenteel verschil is tussen een pluralistische en een totalitaire maatschappijvisie. De totalitaire moet zich met alles en wil geboden en verboden opleggen die voor iedereen moeten gelden. De pluralistische laat verschillende overtuigingen naast elkaar bestaan: geen enkele gelovige wordt door de legalisering van abortus gedwongen om iets te doen of te laten doen dat indruist tegen zijn of haar geweten. Dat is de essentie: gewetensvrijheid. En daarmee kan Rome blijkbaar nog altijd niet leven.

staf de wilde, de haan 30 maart 2010

Elsenspingsels

Stilte

Er zijn van die momenten in menselijke relaties waarbij beide partijen worstelen met een gevoel van onbehagen. Waarbij kleine, doorgaans onopvallende dingen zich plots als een virus gaan vasthechten aan de stroom der gedachten en op hun weg andere kleine gedachtenstofjes meesleuren, tot die samenkoeken in een stevige haarbal of schadelijke tumor die het vrije verkeer der gedachten blokkeert.

Op zo'n moment lijken alle zekerheden plots overboord gegooid, stel je alle wetenschap over de ander in vraag en ga je twijfelen aan je eigen oordeel. Het maakt je bang en laat je reageren zoals elk dier dat zich bedreigd voelt: je rolt je op in je eigen cocon, zet als een egel je stekels op om te vermijden dat je verwond raakt en wacht, eventueel spiedend uit één ooghoek, af wat er gaat gebeuren. Hopend dat het gevaar vanzelf zal verdwijnen.

Het probleem bij menselijke relaties is dat die stille, afwachtende houding doorgaans het gevaar uiteindelijk wel laat verdwijnen,

maar dat ook de relatie wordt meegespoeld. Je kan dus twee dingen doen: inderdaad blijven afwachten en je er bij neerleggen dat een hoofdstuk van je leven afgesloten wordt. Of uit je schuilplaats komen en het vermeende gevaar trotseren, met het risico dodelijk gekwetst te worden.

Al te vaak heb ik voor de eerste weg gekozen, en telkens weer heb ik daarbij moeten vaststellen dat je maar beter het risico loopt te sterven dan verweesd achter te blijven. Want eens die fatale stap gezet, eens het zwijgzame pad gekozen, lijkt er geen weg meer terug. In die stilte, hoe kort ook, lijken alle woorden te ontbinden, uit elkaar te vallen als een smeltende gletsjer of een afbrokkelende rots, tot er niets meer overblijft dan een ongrijpbare plas of verwaaiend stof...

Een relatie lijkt slechts te kunnen blijven bestaan zolang een stroomkabel beide individuen verbindt. Eén stroompanne volstaat om de verbinding definitief te verbreken. Waar vroeger alles aanleiding kon zijn tot urenlange gesprekken, lijkt er dan plots over de hele wereld geen onderwerp meer te vinden waarover nog kan worden gepraat, geen enkel raakvlak lijkt nog te bestaan, hoe je ook zoekt...

Alsof twee lijnen die mekaar doormidden sneden, door een trilling in het heelal evenwijdig zijn komen te liggen en gedoemd zijn om in eeuwigheid onbereikbaar naast elkaar te blijven verder lopen.

Een fatalistische visie? Niet noodzakelijk. Veeleer een oproep om vooral dat ene, dat allergrootste gevaar te vermijden: het moment van stilte.

Els Vermeir

“Horen, zien en schrijven”

“Het oorspronkelijke gedicht moet een nieuw gedicht worden in de doeltaal”

(Bart Vonck, in zijn Verantwoording bij de Verzamelde gedichten van Federico Garcia Lorca)

Nonchalant

*leunt hij
tegen haar aan en streelt
zwijgend, omarmt en zoent
voor hij als een reptiel
naar de burens kruipt.*

*Daar ligt de muur half
naakt in de zon,
maar hij tuint er niet in.*

Hildegarde Lievens

Pistes bouwen

Zo lang is Mottebol onnozel gebleven, een jongen die met de knickers speelde: Mottebol de marrebol. Zijn specialiteit was pistes bouwen. Hij hoopte zand op en plette met de vlakke hand een weggetje dat rondom de terp spiralen trok en uitmondde in een bredere rechte lijn die ophield bij het kuiltje van de eindmeet.

Een hete zomer lang zat hij in het hoekje naast de grote hangar, onder de zinken teilen waarin het hele gezin wekelijks werd gewassen. Hij had een tunnel geboord en legde aan de uitgang een glazen plaat, een doorzichtige brug naar een tweede berg. Delphine, de statige buurvrouw, hing over de draad en zei: 'Hoe die daar uren en dagen mee bezig kan blijven en zo ingewikkeld en knap gemaakt. Dat wordt nog eens een architect.'

Het zand werd aangeklopt, glad gestreken, open gesmeerd als een droge pasta. Twee handen verhoogden een berm, de bochten bootsten de steile helling van een velodroom na. Want dat was het toch: een velo-droom?

Zoals een duivenmelker zijn vogels opgooit zo liet hij de knickers rollen uit de kom van zijn handen. Ze ricketikten in het gootje van zand en namen afstand van elkaar. In zijn verbeelding wrongen ze met hun ellebogen en deden aan truitjetrek.

Meestal zat hij achteraan in het kippenhok want de tuin was voor vaders groentebedden en aangeharkte roten aardappelen. De kippen maakten geen bezwaar, die hielden zich op aan de andere kant van de ren. De knickers met hun gele, blauwe, groene of rode ster kregen gonzende namen: Darrigade, Bahamontes, Anglade en Anquetil.

En dan geschiedde het wonder: voor de kruidenierszaak van Marja Boel draaide hij een plastic stuiter uit de sjiekenbos, een kanjer in blauwwit. Die woog lichter en liep sneller: zelfs wanneer hij als laatste uit zijn handen viel, kwam hij nog als eerste aan. Zijn naam werd Rik van Looy.

Mottebol hield een schriftje bij waarin hij de rituitslagen noteerde en een klassement opmaakte. Bovenaan veranderde er nooit wat: de Keizer van Herentals won de openingsrit en bleef tot het einde van de Ronde aan de leiding. Althans in Mottebols kippenhok.

Want opeens viel over zijn berg de schaduw van zijn stiefmoeder: 'Riek van Loei is verongelukt.'

Mottebol sprong op en rende naar de woonkamer. Uit het bordeaux bakelieten doosje van de lampenradio galmde een opgewonden stem. De wereldkampioen was aangereden door een mo-tard. Op bevel van Jacques Anquetil had heel het peloton hem

opgewacht. Maar hij piste bloed en moest opgeven. Mottebol kon zijn stiefmoeder wel vermoorden. Hij was toen 15, de jongens van de straat hadden al een liefje.

Maar hij was liever de bouwmeester van pistes, onovertroffen in heel het dorp. Op het vakantiespeelplein kon hij jongens uit de Evangeliestraat en Kaaldries overbluffen met zijn talent. In het rulle zand dat uit de rivier was opgespoten, kon hij hogere terpen aanleggen.

Zijn bouwwerken besloegen de oppervlakte van een huis met kronkelgangen waar zelfs een slak nog draaierig van werd.

Hij bracht zijn blauwwitte mee en versloeg alle glazen concurrenten. De leiders stonden erop te kijken en vonden dat het niet eerlijk was: de wind joeg de plastic stuiter voort en hij rolde zelfs over de veelkleurige bende heen.

'Daarom heet hij ook Keizer,' verdedigde Mottebol zich en bloosde. Want er deed een meisje mee, een sproetig ding met lange benen. Van uit zijn kuil kon hij haar slipje zien, vergeet-me-nietjesblauw. Haar oranje knikker droeg de naam van een tweederangsrenner uit Bornem en haar stem had een klank van over het water met klinkers die deden denken aan fontein. Een jaar later zat hij dagelijks bij het veer en staarde naar de overkant, naar de groene schemer, het gewemel van kruipwilg, riet en populieren. Hij speelde geen Ronde van Frankrijk meer. Zijn wereld werd ruimer: er kon nu de mateloze vlakte van heimwee in en een mistig verdriet dat andere namen had, langere namen dan Rik van Looy. Hij deed er jaren over om ze uit te spreken. Zo zacht dat ze leken op papieren scheepjes die afdreven en wegzonken in de stroom.

staf de wilde

"Horen, zien en schrijven"

"Een goed kunstwerk kan en zal morele consequenties hebben, maar moralisme eisen van de kunstenaar betekent dat hij zijn kunst moet verloochenen"

(J.W. Goethe)

“Beleefd”

Frida Kahlo y su mundo en Kunstencentrum Wiels

Zonnig maar eerder fris, zo was het zaterdag 10 april om 9.30 u. op het perron van het station van Brugge. Vijftien cultuurliefhebbers waren op post. Onze eerste halte was de tentoonstelling 'Frida Kahlo y su mundo', waarin naast 18 schilderijen van deze Mexicaanse kunstenaress ook haar dagboeken en foto's uit haar leven

mooi gepresenteerd werden. Ook de inkleding was bijzonder geslaagd, reuzengrote spiegels op dragers geïnspireerd op het houten frame dat Kahlo gebruikte om in bed te schilderen tijdens haar laatste levensjaren.

Met trein en tram trokken wij daarna naar WIELS, het centrum van hedendaagse kunst. Eerst werd de innerlijke mens versterkt in Kamilou, de cafetaria van Wiels. Een nogal chaotische bedoening. Eindelijk verscheen ook de gids, en het dient gezegd, zij kon ons enthousiasmeren voor de installaties van Felix Gonzalez-Torres zoals ze door Danh Vo opgesteld waren.

Tenslotte was er ter afsluiting een drankje in het Zuidstation en nog geen tien uur na ons vertrek waren wij in Brugge. (bma)

Een ander waar-nemen

't Lokaal, Veldegem, 23 april 2010

Een mooi publiek voor een mooie voorstelling over psychose: een ander waar-nemen, een titel met drie, zelfs vier bodems. Riet Depoorter (OLV-kliniek Sint-Michiels) praatte de voorstelling aan elkaar, Bea De Rouck (OLV-kliniek Sint-Michiels) vertelde over

familieleden van psychosepatiënten, Katrien Van Zeir bracht het verhaal van Max en zong verschillende liederen, Kries Roose las gedichten van patiënten voor, kroop in de rol van Max en zong samen met Katrien. Tussendoor werden ook tekeningen en schilderijen van patiënten geprojecteerd.

Er was ook een kleine tentoonstelling te zien van tekeningen gemaakt door kinderen met psychische problemen .(bma)

pARTcours 2010 Veldegem

't Lokaal, Veldegem, 8 en 9 mei 2010

Tijdens het weekend van Moederdag stelden 9 kunstenaars van Het Beleefde Genot tentoon in het 't Lokaal van Veldegem.

Ondanks het wat gure weer kwam er op deze editie van pARTcours heel wat volk opdagen. De officiële inwandeling van het pARTcours op vrijdagavond 7 mei bleek een goede formule en is voor herhaling vatbaar. De volgende leden van Het Beleefde Genot namen als kunstenaar deel aan de tentoonstelling: Carine Vankeirsbilck (Veldegem, schilderij en installatie), Rika Van Dycke (Zedelgem, zeefdrukken en tekeningen),

Vera Cuvelier (Loppem, aquarellen), Alidor De Volder (Veldegem, schilderijen, beeldhouwwerk en kalligrafie in steen), Balder Goethals (Zedelgem, tekeningen en beeldhouwwerk), Bart Madou (installaties), Dolf Naessens (Zedelgem, schilderijen), Herman De Leye (Zedelgem, schilderijen), Wilfried Van Moortel (Zedelgem, schilderijen) .(bma)

Voorstelling 'Een stuk of wat – Staf de Wilde

Galerij IdPlusArt, Hamme, 16 mei 2010

Een zondag aan de Durme, maar geen alledaagse zondag die 16de mei. Schoon volk voor de voorstelling van 'Een stuk of wat', een bloemlezing van gedichten die Staf de Wilde tussen 1973 en 2006 schreef.

Uiteraard horen tot dat soort evenementen de gebruikelijke toespraken. De heer Freddy Huylenbroeck, coördinator van galerij IdplusArt, verwelkomde de aanwezigen, waarna Roland Ranson, vriend van de dichter de laudatio uitsprak. Dit werd gevolgd door voordracht uit 'Een stuk of wat' door Sabine

Luypaert, Jan Van Hove en Erik De Corte.

Behalve de voorstelling van de bundel was er ook de vernissage van de tentoonstelling van Rika Van Dycke. In twee zalen was er werk van haar geëxposeerd. Freddy Huylenbroeck vergastte ons op een mooie, diepzinnige toespraak over de beeldende kunst. Zowel de laudatio van Roland Ranson als de toespraak van Freddy Huylenbroeck vindt u verder in dit nummer .(bma)

Reinaert De Vos door Jacky Tummers

Gemeentehuis Loppem, 6 juni 2010

Dat Reinaert de Vos de hedendaagse mens blijft boeien, werd in deze monoloog van Jacky Tummers nogmaals fijntjes geïllustreerd.

In een eigentijdse hertaling die heel dicht bij het origineel stond vergastte Jacky Tummers de aanwezigen op een meer dan een uur durende voorstelling waarin behalve Reinaert ook Bruun de Beer, Tybeert de Kater, koning Nobel en alle andere dieren van de fabel op een sprankelende wijze tot leven werden gebracht.(bma)

“Horen, zien en schrijven”

“Cultuur moet weerloos, functieloos en belangeloos zijn”

(Rob Riemen)

Laudatio bij de voorstelling van ‘Een stuk of wat...’

Dames en heren,

Ik stel het op prijs, zoals bij de uitreiking van de Academy Awards, beter bekend als de Oscars, een heleboel mensen te bedanken. Vandaag doen we het niet na de uitreiking, maar wel ervoor. Het is niet alleen een illustratie van groeiend Vlaams zelfbewustzijn, maar het is vooral de bedoeling de goden vooraf al gunstig te stemmen.

In eerste instantie zou ik de heer Freddy Huylenbroeck willen bedanken dat hij ons hier in zijn kunstcenter IDplusArt wil ontvangen voor de voorstelling (ik zei bijna “plechtige” voorstelling) van de bloemlezing van Staf de Wilde.

Ook het Davidsfonds Hamme, als medeorganisator van deze gebeurtenis vol kunst en zijn drijvende kracht, de heer Staf de Keyser, onze hartelijke dank.

Bovendien mogen we ook de uitgeverij Het Beleefde Genot uit Zedelgem die ervoor zorgde dat deze uitgave het licht zag niet vergeten. Evenmin als de Provincie West-Vlaanderen die met een stevige subsidie niet achterwege bleef.

Dames en heren,

Zo’n goeie twee jaar geleden werd Staf de Wilde 60. Hij moet dat zeer waarschijnlijk, zoals dat bij nogal al wat mannen van die leeftijd gebeurt, als een mijlpaal beschouwd hebben. Hij had tot dan toe 11 bundels gepubliceerd meestal in eigen beheer. Hij vond dat nu de tijd aangebroken was om een round-up te maken, of misschien kan ik hier beter de term panoramisch overzicht gebruiken. Hij vond dus dat de tijd rijp was voor een retrospectieve. Vandaar de titel van deze bloemlezing die vandaag het daglicht ziet, “EEN STUK OF WAT”, een fragmentje van de beroemde dichtregels van Stafs collega-romanticus, de dichter Jacques Bloem. Ik citeer:

*Is dit genoeg: een stuk of wat gedichten,
Voor de rechtvaardiging van een bestaan,...*

Het idee voor het samenstellen van een bloemlezing ging gepaard met de bekommernis wat er tot nu toe eigenlijk de moeite waard geweest was, welke gedichten een extra overlevingskans verdienen. Het resultaat is deze prachtige anthologie met zo'n 120 gedichten, dit maal niet in eigen beheer, maar uitgegeven door Het Beleefde Genot uit Zedelgem. Bovendien is het geheel prachtig geïllustreerd met 13 tekeningen van Rika Van Dycke, die a.h.w. het poëtisch gehalte nog wat meer ondersteunen en door hun sfeer van verstilliging uitnodigen tot nog meer introspectie. Het woord geïllustreerd is hier misschien niet zo op zijn plaats. Rika Van Dycke heeft zelfstandige tekeningen gemaakt, geïnspireerd op en door de gedichten van Staf de Wilde. U kunt die straks met ander werk van haar bewonderen in de galerij. Ook zij stelt zich dus met haar werk bloot aan het oordeel van de toeschouwer.

Elke dichter ziet zichzelf toch in de eerste plaats als communicator. Hij wil communiceren met de lezer en dat betekent in de eerste plaats dat hij gelezen wil worden. De lezer is dus onmisbaar, it takes two to tango, zoals de Britten dat zo mooi zeggen. Dat betekent ook dat de lezer een grote verantwoordelijkheid op zich neemt, want zoals gezegd en het kan niet genoeg herhaald worden, zijn taak is van primordiaal belang. Hij is het die de dichter niet alleen zijn reden van bestaan geeft want het gedicht bestaat nóg niet, of beter, het ontstaat gewoonweg niet als het niet gelezen, als het niet geïnterpreteerd (hoe diep hinein dat dan ook moge zijn), als het niet becommentarieerd, als er niet over gecommuniceerd wordt. Dat dit aanleiding kan geven tot heuse "rellen" zal u, dames en heren, waarschijnlijk niet verbazen. Dus, ik zeg het nog maar eens, zonder dichter geen gedicht, maar net zo goed zonder lezer geen gedicht.

De dichter nu, geloof me vrij, springt een gat in de lucht – al zal men dat bij Staf de Wilde niet onmiddellijk merken – als hij gewaar wordt dat hij tot de lezer doordringt, als er communicatie met zijn publiek ontstaat, als de lezer hem in zoveel woorden laat weten dat hij die poëzie goed of toch maar kut vindt. Daarzonder zou het leven van een lyricus maar een steriele, saaie bedoening zijn. En om dat binnenvallen bij de lezer wat te vergemakkelijken, om die soms wat hoge drempel ietwat te verlagen heeft Staf de Wilde besloten in zijn bloemlezing de meest toegankelijke gedichten op te nemen.

Een anthologie, een bloemlezing, samenstellen, dames en heren, betekent dus keuzes maken. Uit tientallen goede gedichten nog eens het beste van het beste eruit ziften, en dat is, ik kan het u

verzekeren, een karwei waar grote twijfels, soms zelfs pure verwijfeling toeslaan.

Daarbij dringt zich uiteraard de cruciale vraag op: "Wanneer is een gedicht goed?" in dit concrete geval hier: "waarom is dit goede gedicht hier toch nog beter dan dat andere goede gedicht even verder in de bundel.

Zowat iedereen kan een goed van een slecht gedicht onderscheiden; hij / zij laat zich dan meestal leiden door zijn intuïtie, zijn (buik)gevoel. En in de meeste gevallen bedriegt dat niet. Toch zijn er een aantal criteria waarmee de ietwat nuchterder criticus heel bewust rekening houdt.

In eerste instantie is er de "toon" van het gedicht. Men kan dat zo min of meer vergelijken met de toonsoort van een muzikale compositie. Zo zal de componist een treurmars componeren in mineur en om uiting te geven aan zijn grootse en overweldigende gevoelens zal hij gebruik maken van de majeurtoonard. Nu doet een goeie dichter net hetzelfde, maar dan wel met woorden en dat lijkt mij wat moeilijker.

Bovendien onderscheidt een dichter die naam waardig zich van mindere goden door dan die toon doorheen het hele gedicht vol te houden tot op het einde. We mogen die vakman-dichter echter niet helemaal beklagen, dames en heren, want vergeten wij niet dat hij beschikt over een gereedschapskist vol werktuigen en truiken allerhande, vol taalmiddelen om die toon vol te houden. Ik denk hier specifiek aan de klankkleur en de emotionele waarde van de woorden, aan de beeldspraak met haar suggestieve kracht, aan ritme en metrum wat allemaal moet resulteren in welluidendheid, de zgn. eufonie en men mag daarbij zeer zeker ook de dissonantie niet vergeten, die ervoor kan zorgen dan de lezer helemaal op het einde van het gedicht op het verkeerde been gezet en de mist in gestuurd wordt. Dichters halen maar wat graag grapjes uit met hun lezers en er zijn er nogal wat die bekend staan om hun slecht karakter. Daarmee wil ik niet gezegd hebben dat het feestvarken van vandaag over een dergelijk rotkarakter zou beschikken. Ik bedoel dat alles hier heel in het algemeen; ik heb het hier in dit geval over DE dichter. Bovendien is Daniëlle veel beter geplaatst om uitspraken te doen over het geval Staf de Wilde. (Ik meen in haar ogen een genadige blik te ontwaren. Doch dit alles geheel terzijde, zoals een andere beruchte Hammenaar in het programma Het Huis Van Wantrouwen ooit placht te zeggen!)

Maar even terug ernstig. Ik zou u graag als voorbeeld van al die theorie een van mijn favoriete gedichten voorlezen: De Zwarte Madonna's van Gent. Het gedicht roept bij mij herinneringen op aan de tijd toen wij nog jong – en sommigen onder ons – ook nog

mooi waren. Toen sommigen met hun opgerichte pauwenstaart vol schitterende dichterwoorden imponeerden en aan de tafel van al dat schoons konden aanschuiven en er zich te goed aan konden doen, misschien zichzelf eraan te buiten konden gaan. Men zou er zowaar lyrisch bij worden.

En nu, nu is dit een van de gedichten geworden als surrogaat voor de gebruikelijke Porsche van de midlifecrisis. U merkt het, dames en heren, een kinderhand is gauw gevuld, maar toch fonkelt de diamant... af en toe!

Hier heeft een dichter, zoals Staf de Wilde er een is, zijn kunst zo onder controle, hij beheerst zijn metier op een dusdanige manier dat te allen tijde chaos vermeden wordt of tenminste toch binnen de perken van de beheersing gedwongen wordt. Zijn kunst gaat over mensen, zijn kunst spreekt de taal van mensen, misschien zelfs wel die van de mensheid. (Met dank aan Margot Vanderstraeten voor het idee!)

U zult merken dat dit gedicht klopt als een bus. Die onheilspellende en toch verwachtingen scheppende sfeer, die archaïserende toon wordt het hele gedicht door volgehouden om dan toch te eindigen op een dissonant. U moet ook eens letten op die unieke beeldspraak, een metaforiek die door geen enkele andere kan vervangen worden. Het is telkens de nagel op de kop. En zeer zeker het ritme geeft het geheel een meerwaarde; het is een ritme waarin, niet waarop, het hele gedicht deint. Hier slaagt, volgens mij, de dichter erin het bijna onzegbare te zeggen, neen, het BIJNA te zeggen. Ik wil u nu wel nederig excuus vragen omdat ik geen professioneel voorlezer ben, die komen later aan de beurt. (Zo kunt u ook eens kennismaken met de West-Vlaamse receptie van althans één van de gedichten van Staf de Wilde)

Nog even vooraf dit: misschien valt u wel de actualiteitswaarde van dit gedicht op. De dichter is, ook hier, een ziener, dames en heren.

de Zwarte Madonna's van Gent

*op zaterdag wachten zij de avond af
- wanneer de ouwe Leie en de ouwe
Schelde waggelend hun nagelen verwen
met neonlicht, in fosforgeel hun
gekwelde lippen stiften -*

*ze dalen uit hun grot met spiegellift:
de madonna's in zwarte kant*

*hun jonge priesters offeren
een scapulier van stras, oorstringen
in gummi, een getande armband
zingen 'ave' en 'geloofd', hun voorhoofd
bonkend tegen voorhoofd*

*de madonna's verschijnen, laten zich
opnemen ten hemel (minder is ze
te min) – hemel dat heet: vind mij nu
vind mij mooi (bazuin in stereo, het
baldakijn décapotable)*

*ave, blij als een kind en verblind door
het zwart- wit van plissé en mascara, zwaaien
de priesters hun kazuifel met zeefdrukschedel
- hun vanitas – en gelijk een zuil klimt zo luid
klimt hun magnificat*

magnificat

*huizen kraken dagen krieken
maandag is er een toets voor
godsdienstwetenschap, een priester
zal zijn klad wel lenen en opdraaien
voor spieken*

Nog iets over de thematiek van de dichter. Staf de Wilde wordt geobsedeerd door drie thema's: allereerst de dood, soms wel eens vergezeld door de sociale bewogenheid van de dichter, zijn diep doorleefde afschuw van uitbuiting en het vertrappen van de zwakkeren.

Bijvoorbeeld uit Memento Romero.

*lijken, heilige vader,
bedrijven geen ontucht
al liggen zij naakt
en bevlekt met de schrammen der paring
hun kinderen in de halfslaap van de honger
kiezen niet voor de zoete deskundige dood*

Een tweede thema vormt de vrouw / het meisje waarvan u daarnet een voorbeeld heeft gehoord en een derde thema omvat uiteraard het geboortedorp Hamme. Telkens als ik die naam Hamme zie staan bij Staf wordt hij automatisch vergezeld door "aan de Dur-

me”, dus die Durme speelt misschien wel een nog grotere rol dan het dorp zelf. Zij is er in ieder geval onlosmakelijk mee verbonden, zelfs misschien wel de levensader ervan.

Een voorbeeld van dit thema vormen de u allen wel bekende “bil-len van Marie Verdonck” uit het gedicht Spaanse Hof of nog een ander voorbeeld uit Mist

*Hamme is mist tot in het bot van je schedel
een klamme nis waar geesten tot leven komen
die de Durme haar tranen tot zilver kussen,
haar sussen en laten dromen gelijk een
duimzuigende minnares.*

Hebben we hier nu een lijkrede gehouden bij het werk van Staf de Wilde? Is hij te oud en seniel geworden en heeft hij zijn pen aan de wilgen gehangen. Wilde hij u, in een laatste stuiptrekking de stuipen op het lijf jagen met een laatste selectie uit vervlogen werk?

Staf de Wilde, dames en heren, is levender dan ooit. Hij beleeft een tweede, misschien wel derde of zelfs een vierde jeugd. Sommige mensen, vooral kunstenaars, leven in vijfde, ja zelfs zesde versnelling!

U mag dus binnen zeer afzienbare tijd, volgend jaar al, een roman van hem verwachten. Een roman met een zeer eigenzinnige structuur – wat had u gedacht – met als hoofdpersonage ene Mottebol en zich gedeeltelijk afspelend in Hamme... aan de Durme. Een roman van, en ik wik mijn woorden, een aantal honderd even boeiende als melancholische bladzijden.

Daarnaast is er nog een nieuwe dichtbundel in voorbereiding – zo goed als persklaar zelfs.

Staf de Wilde dood, dames en heren? Helemaal niet, daar zit hij, levend en wel, monkelend zoals altijd.

Geeft u hem een daverend applaus.

Mag ik vragen aan Staf en aan beeldend kunstenaar Rika Van Dycke om even naar voren te komen en aan Bart Madou, de voorzitter van de uitgeverij Het Beleefde Genot uit Zedelgem, om hen het eerste officiële exemplaar van “Een stuk of wat” plechtig te overhandigen.

Nu luisteren we nog naar een aantal gedichten uit de bundel u gebracht door Sabine Luypaert, Jan Van Hove en Eric De Corte.

Roland Ranson, Hamme aan de Durme, zondag 16 mei 2010

Een stuk of wat beelden van Rika Van Dycke

Laat me toe even te flaneren tussen taalbeeld en beeldtaal.

De nieuwe dichtbundel van Staf de Wilde werd verlucht met dertien tekeningen van de Zedelgemse kunstenares Rika Van Dycke. Wat ik mij dan afvraag bij zo'n samenwerkingsverband tussen woord en beeld, is de vraag wat de dichter en de grafica met elkaar gemeen hebben? Is het misschien het genadeloze wit van het vel papier bij de aanvang, maagdelijk rein, onbeschreven, onbevlekt? Of is het veeleer die onweersaanbare drang van de woord- of beeldkunstenaar om opgedane emotionele of visuele indrukken en ervaringen te transformeren, te vertalen in opnieuw iets concreets? Waar ligt dan het verschil tussen woord en beeld als neerslag van dit creatieve proces? Waar komen zij elkaar tegen, de dichter en de grafica? Is het in het beeldend taalgebruik of juist in die typische en betekenisvolle beelden, de vrucht van artistieke verwerking?

Misschien is het relevanter en meer intrigerend enkel de vraag te stellen waar ze elkaar kwijtraken. Want dat gebeurt sowieso. Tenslotte ligt de eigenheid van ieder medium toch in zichzelf gesloten.

Over de onderlinge relatie tussen diverse kunsten heeft Leonardo Da Vinci zeer boeiende dingen geschreven. In het manuscript A1 uit 1492, dat bewaard wordt in de Nationale Bibliotheek te Parijs, geeft hij ondermeer zijn visie over de verhouding tussen poëzie en schilderkunst.

Het oog, zegt hij, dat het venster van de ziel wordt genoemd, is de belangrijkste weg waarlangs onze geest ten volle en op zijn best de eindeloze werken van de natuur kan beoordelen. En op de tweede plaats komt het oor, dat zijn waardigheid ontleent aan het feit dat het de dingen hoort, die het oog heeft gezien. Geschiedschrijvers of dichters of wiskundigen, hadden jullie de dingen niet gezien met jullie ogen, dan hadden jullie ze ook niet goed kunnen weergeven in jullie geschriften, die voortkomen uit de schilderkunst. En als jij, dichter, een verhaal schildert met je pen, dan zal de schilder het met meer gemak en voldoening doen met het penseel en het zal minder saai zijn om te volgen. Als jij de schilder-

kunst zou bestempelen als poëzie zonder woorden, dan zou de schilder op zijn beurt de poëzie blinde schilderkunst kunnen noemen. Ga eens na wat de grootste handicap en nadeel met zich meebrengt : blind zijn of stom? (vertaling Patrick Lateur)

Weet evenwel hierbij dat schilderkunst toen benaderd werd als een cognitieve wetenschap, maar zoals u merken kan, kiest de renaissancekunstenaar in zijn betoog resoluut voor de superioriteit van de beeldende kunst.

Als men de relationele eigenschappen tussen de beide disciplines (kunst)historisch analyseert en er sprake is van wederzijdse beïnvloeding of inspiratie, dan is het toch meestal de schilderkunst die de dichter in zijn pen doet kruipen. Het omgekeerde is eerder een uitzondering op de regel, op enkele grote literaire werken na als de Bijbel, Ovidius' *Metamorfosen*, Dante's *Divina Commedia* of de *Ilias* van Homerus, die door hun rijkdom aan verhalen tot het collectieve beeldenarsenaal behoren.

Meestal roept het beeldhouwwerk, het schilderij, de ets, de foto, de tekening, ... een stroom van woorden op, sneller dan het woord een stroom van beelden kan oproepen. Zou Leonardo dan toch gelijk hebben als hij beweert dat de dichter dicht bij de gratie van zijn ogen?

Laat het mij zo stellen : de eis die hij stelde aan de schilderkunst geldt eveneens voor de poëzie en ligt gebed in het zoeken naar bestaansverheldering. In het dichtwerk van Staf de Wilde en in de tekening van Rika Van Dycke kan iets oplichten wat ons ten diepste raakt. In beider oogpunt staat vaak spiritualiteit op het spel. De geprivilegieerde omgang met woorden en tekstfragmenten of met grafiet, bister, olieverf en repels papier – waarmee tenslotte een nieuwe werkelijkheid wordt gecreëerd – doet de kunstenaar achter mensen en dingen kijken.

Ook de tekeningen in gemengde technieken en de zeefdrukken van Rika Van Dycke bezitten een gelaagdheid en subtiele vormtaal waardoor ze niet direct te vatten zijn. Haar tekeningen verwijlen meer en meer op de grens van de letterlijkheid en de overdrachtelijkheid en indien men ze stijlkundig wil duiden, zou ik durven spreken van een *subjectief en illusoir realisme*. Deze tekeningen evoceren een concentratie van associaties en suggesties, van prikkels waarin we noodgedwongen een werkelijkheid pogen te herkennen, of althans een illusie van werkelijkheid, want deze is zeker niet absoluut.

Evocaties van het lichaam drukken en drummen er samen in een *verloren-gewonnen* situatie. Rijtje staan, kijken en bekeken wor-

den, samen hokken, niemand zijn, schaduwvlekken verworden tot sliertige schimmen, een vluchtig komen en gaan, een doen alsof en wegdromen, ... Gebaren, die meer een gemoedsgesteltenis inhouden dan een gebeurtenis, meer een tijdloos ademen dan een anekdote.

Ze worden meesterlijk herleid tot een tekenkunstig gebeuren.

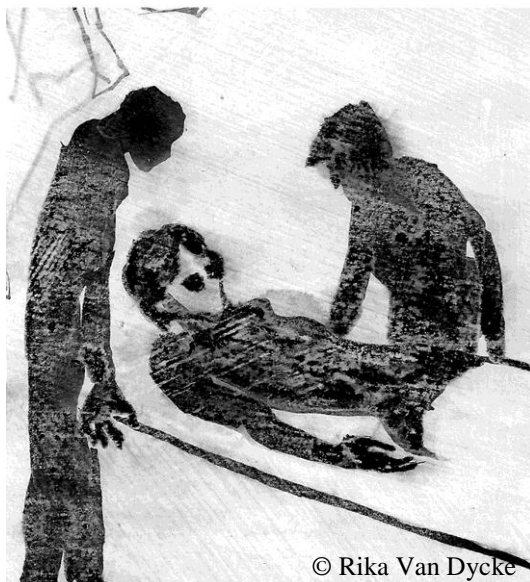
De bevroren beweeglijkheid op het beeld werkt begoochelend en houdt de illusie van een aanwezigheid vast. Achter de schijn schuilt een intrigerende leegte, die open en invulbaar blijft voor de beschouwer. De exploratie wacht. De steeds over en weer flitsende associaties, verwijzingen en betekenissen ontrafelen stilaan een breed scala van gevoelens die even tegenstrijdig zijn als het leven zelf, de dood inclus.

In die verankering van spiritualiteit en symboliek komen niet enkel de gebruikelijke codes van waarneming, maar ook de zelfbeschouwing op de helling te staan. De vrouw staat veelal centraal en wordt uitgebeeld zoals men zich haar vluchtig en wazig herinnert. Beelden wijzigen snel, want tijd ordent duur met vergankelijkheid. Heeft duur een vorm? Vaak is ze niet meer dan een voorbijgaande schim, een holle omtreklijn, een introverte kleurvlak die opgaat in een oneindige leegte. Een momentopname wordt weergegeven, een pose, een uitdrukking, een droombeeld, een spanningsveld of een scenario, waarin zij ons als kijker in onze eigen intimiteit probeert te benaderen. De beelden hebben een zon- en schaduwzijde; zwart kan niet zonder wit, volheid evenmin zonder leegte. Genot bestaat niet zonder teleurstelling en geluk wordt gereflecteerd in de kortstondigheid en de aftakeling van het leven. Hierin schuilt niet enkel haar poëtische zeggingskracht, maar ook een belangrijk aspect van uitdrukking. Het gaat om wankel evenwicht, om momenten van verzoening en vanzelfsprekende samenhang in een wereld die zulke vanzelfsprekendheid allerminst van zichzelf doet verwachten.

De vervagende herinnering ligt gebed in de nostalgie van het moment.

Freddy Huylenbroeck, Coördinator idplusart

© Rika Van Dycke

danse macabre

*je grote ogen liefje
zullen grote gaten zijn
wanneer je huid lang al is vergeten
en je haren larven dromen
van vermetel mooie vlinders*

*je zachte dijen liefje
zullen poreuze knoken zijn
wanneer mollen rennen door je ribben
en in je bekken de ratten paren*

*ik zal je schedelnaad weer lijmen
je onderkaak aanroepen
als een goede huisfee
wanneer je huid lang al is vergeten
en over je verkrampde hand de slakken kruipen*

Staf de Wilde, uit "Een stuk of wat..."

DE CELLO VAN LORCA

En hier, voor mij, stroomt de Darro, stroomt daar okergeel tussen zwerfvuil, verloren katten, stenen, opgeroest gras. De avond overdekt de oude vesting met een gouden gloed. Koperen zigeunermeisjes willen op het pleintje mijn handen lezen. Niet de toekomst intrigeert mij, eerder het verleden. Deze plaats verleden jaar, deze plaats veertig jaar of wat geleden. Het is april, en de koelte is ook nu weldadig. De luchten vallen stil, het goud wordt asgrijs. De ijlheid rond de Sierra Nevada accentueert de vaagheid van het verleden. Op het terras staan er het jaar door glasijzeren stoelen rond wankele tafeltjes. Deze zijn in dikke witte verf geschilderd met op de ronde bladen plukjes opgewaaide kroonblaadjes van de jasmijnbomen. De tijd, mijn tijd staat er een beetje stil. Aan de jongen met een wentelend dienblad op zijn linkerhand vraag ik wat tapa's en nog een sangria. De sangria is hier wel authentiek, maar niet zo lekker als in de binnenstad. Ik kijk wat rondom mij, wat afwezig. Een snuffelende hond, laverend tussen de stoelen, een jongetje op een ratelend stuk autoped. Verderop zijn zusje dat haar vodden konijn naar een basketballring mikt. In één enkel geval zie ik de geradbraakte pop bijna de onderkant van het net bereiken, maar het meisje laat niet los. De moeder die de twee bengels komt halen, ze aan elke hand tussen tafels en stoelen meezeult. Het konijn dat met zijn flaporen over het grint sleept en kleine wolkjes stof doet opwaaien.

Er is ook een stenen fontein, met twee verdiepingen. Ook hier zijn er schooljongens op geklauterd. Zij plagen elkaar. Er komt geen water uit de loden mondtuiten. Ik lees wat, niet standvastig, maar af en toe. Ik kijk ondertussen naar de andere tafeltjes, of ik kijk naar het Alhambra, hier vlak tegenover mij. De avond zwelt langzaam, de luchten bevroren alle geluiden boven het niveau van de boomkruinen op het pleintje. Je ziet dat er in de luchtlaag tussen de bomen en de vlaggenmasten op de poorten van het Alhambra, volstreckte stilte en stilstand heerst. Zelfs de blikken van toeristen beroeren het beeld van het Alhambra niet meer, geen ogen die de eeuwenoude muren betasten: de grote stilte voor de drukte van de zomer.

Ik lees weer wat, maar kijk dan op. Ik denk. Ik blader verder of herbegin de vorige bladzijde. Alleen zit ik hier en droom het verhaal van een herinnering. Is dit al een jaar geleden? Het lijkt mij nauwelijks mogelijk. Toch, toch in april vorig jaar zaten wij hier. Jorge, de filosoof van het kleine menselijke bedrijf, de dichter van Albaicín, zoon van een Granada dat in feite nooit bestaan heeft en

ik, schrijver van nachtelijke halve maan gedichten, ongedurig reiziger op zoek naar Lorca. Ik luister nog even naar de oude klacht van de Darro, vinger de citroenbrokjes uit mijn glas, en betaal de jongen met het tollende schenkbord. Hij moet onder de lantaarnpaal gaan staan om mij pasmunt terug te geven

Lorca. Terwijl de huisbewaarder en gids even de telefoon uit zijn broekzak bovenhaalt, kan ik rustig de foto's en de manuscripten bekijken. Het geboortehuis van Federico Garcia Lorca ligt in Fuentevaqueros, even buiten de stad. Behalve ikzelf is er nog een man van mijn leeftijd of misschien iets ouder aanwezig. Hij en de huisbewaarder kennen elkaar blijkbaar heel goed. Met ons drieën zijn wij de enige aanwezigen op deze aprilmorgen. Wij kijken naar een filmpje, een soort verminkte reportage over het rondreizende theatergezelschap van Lorca. Hijzelf declameert er een openingstekst. Een enig document beweert de conciërge. Voor de duizendste maal allicht. In de met glazen bedekte wandkasten liggen meer foto's en documenten: eerste uitgaven, programmabrochures, krantenknipsels, manuscripten en tekeningen.

De romance van de maan, over de wakende wind, de wenende zigeuners. De andere bezoeker volgt mij discreet, maar dwingend. Even spreekt de man met de telefoon in de broekzak hem aan met Jorge. Na het bezoek verlaat ik Fuentevaqueros, parkeer mijn wagen in de buurt van de Elvirapoort, en drentel langs de kronkelende straten en trapjes van Albaicín naar het terras aan de Darro. Het pleintje is quasi leeg rond deze tijd. Uit gewoonte bestel ik een sangria. Als ik denk dat de kelner met het wiegende dienblad eraan komt, merk ik dat het de man van Fuentevaqueros is die naast mij staat, en beleefd vraagt of zijn aanwezigheid mij stoort. Hij roept in de opening van de bar om een rode wijn mee te brengen, en het eerste wat hij doet is zijn wijn morsen op een bundeltje papier dat hij op het tafeltje heeft gelegd. De bladzijden zijn gekreukt, de gerimpelde vlek onderaan het eerste blad droogt stilaan op.

Het gesprek gaat over Lorca. Mijn studie over zijn latere gedichten. Zijn kennis van Lorca's poëzie blijkt fenomenaal en diep. Hij praat gepassioneerd over de grote dichter. Het bundeltje papier - met aantekeningen zo lijkt het - blijft onaangeroerd en doet enkel dienst om de fysieke onderstreping van bepaalde uitlatingen op te vangen. Wij bestellen meer wijn, wij knabbelen tapa's. Vijf uur later, zitten wij er nog, als vrienden voor het leven.

Jorge tikt met de voet van zijn wijnglas op een passage, om te onderstrepen dat ik zoiets niet mag onderschatten. De lentewarme wijn klotst over de rand en pletst in dikke ellipsen op de tekst. Met zijn mouw veegt hij de verse vlek weg. Dit is een bijzonder per-

soonlijke passage, een sleutelpassage bijna. Ik lees. Jorge kijkt afwachtend toe. Eerder lijken het woorden, verstrooid over een vergeelde bladspiegel. Een bekentenis voor wie de waarheid weet. Jij alleen maar en zij, het meisje Manuela. Laat het zo blijven. Ik kijk eerst naar hem, dan naar de vesting, die in de helling lijkt gegroeid. En alles is dan afscheid. Wij drinken de glazen leeg. Jorge gooit wat peseta's op het tafeltje. Wij vertrekken. Hij naar huis, ik naar mijn verblijf ergens in de stad.

Enkele weken later ontvang ik thuis een pakje met manuscripten. Ik weet dat hij dood is.

- Graag, lacht ze, en hoort hoe Jorge 'twee witte wijn' tegen de zwarte opening van de bar roept.

Het kaartje was ondertekend 'Manuela', de 'M' zwierig en frivol. Verder alleen 'Jorge de las Cuevas, wees mild, zie mij zaterdagmiddag op het terras tegenover de Ponte Chico.' Op het Campo Principe was Manuela twee dagen geleden uit het niets op hem toe gestapt, had een anjerknop in zijn hemdzakje gestopt en hem indringend gevraagd of zij zijn verleden mocht voorspellen. Uit gewoonte had hij haar hand glimlachend weggeduwd, wilde haar vriendelijk bedanken, maar zijn stem bleef haperen toen hij beseftte dat zij het niet over zijn toekomst had. Mijn verleden? Zijn zware, donkere wenkbrauwen waren vragend gefronst. In plaats van een antwoord, schoof zij een Ansichtkaartje tussen zijn hemd en zijn bezwete huid, en voor hij iets kon roepen was zij verdwenen, achter de hoek van het pleintje.

De voorzijde van het kaartje was een overdreven gekleurde reproductie van Edvard Munch's De Schreeuw.

- Ik ben een weeskind, zei Jorge, mijn vader en mijn moeder heb ik nooit gekend.

- Je bent een kind van de grotten, maar dit is slechts je valse naam.

- Vals?

- Je vader heb ik nooit gekend, maar jouw moeder is ook mijn moeder, of beter was.

- ... ?

- Jorge de las Cuevas, luister goed, je bent de enige en echte zoon van Federico Garcia Lorca!

Jorge wendt spontaan zijn blikken af, afwezig betasten zij de contouren van het Alhambra dat op deze voorjaarsdag als een fata morgana boven het dal van de Darro uitpuilt.

Hij zwijgt, een ernstige binnenwaartse blik, zijn mond trekt even schuin naar beneden. Hij nipt aan zijn glas, plaatst het traag en voorzichtig op het tafeltje voor hem.

- Lorca, mompelt hij en de stilte vanaf het Alhambra daalt minutenlang over het tweetal.

- Dan zijn wij broer en zus, Manuela? zegt hij tot het meisje dat minstens tien jaar jonger lijkt.

- Wel ja, dan zijn wij broer en zus, Jorge Lorca.

En Manuela vertelt hem. Over haar moeder die celliste was bij het filharmonisch orkest van Sevilla. Hoe zij tijdens een tournee in de herfst van 1935, in Granada Federico Garcia Lorca leerde kennen. Over hun ontmoeting. Over wat er toen gebeurd is. Over hoe haar moeder tijdens de burgeroorlog moest onderduiken, het land kon verlaten, in 1945 terugkeerde naar Spanje en daar haar vader leerde kennen. Hoe haar vader een vijftal jaren geleden plots gestorven was, hoe haar moeder nadien Manuela bij zich geroepen had en haar een bundeltje met aantekeningen van Lorca gegeven had, en haar het verhaal van zichzelf en Federico verteld had. Hoe zij er na de oorlog niet in geslaagd was haar zoon te vinden, maar dat zij dacht dat hij nog in leven moest zijn.

Hoe haar moeder kort nadien ook gestorven was. - En dus, ben ik dan op zoek gegaan...

- Met resultaat.

- Met resultaat. Onder het mom van een sociologische studie over het opvangen en de opvoeding van weeskinderen in Spanje, heb ik alle opnameregisters van de weeshuizen in de omgeving van Granada grondig nagepluisd. In oktober 1936 werd door de falangisten, op zoek naar eventueel ondergedoken republikeinen in een verlaten grot op de Sacromonte een twee à drie maand oude baby gevonden. De baby werd toevertrouwd aan het Hospital Real. In de inschrijvingen vond ik de opname van een vondeling van het mannelijk geslacht, geboortedatum, naam en afkomst onbekend. Dezelfde dag werd de baby gedoopt, kreeg de naam Jorge de las Cuevas en als datum van geboorte werd 1 augustus 1936 genoteerd. Op 23 december van hetzelfde jaar wordt in de registers melding gemaakt van het ontslag van Jorge de las Cuevas. Eén dag vroeger, maar dat zal wel een onoplettendheid geweest zijn, word je ingeschreven in een weeshuis buiten de stad. Waar je vandaan kwam is niet ingevuld. Maar van dan af is je geschiedenis je wel bekend, vermoed ik.

- Mijn levensgeschiedenis begon inderdaad op 22 december 1936. Echt moeite om nog vroeger in de tijd door te dringen heb ik mezelf eerlijk gezegd niet opgelegd, zeker nadat ik vernam dat de meeste weeskinderen die in de jaren 36 en 37 opgenomen waren een nauwelijks na te trekken herkomst hadden. Vermoedelijk was het merendeel van de kinderen afkomstig van verjaagde of vermoorde republikeinen.

Rond deze tijd van het jaar, de goede week, hield Federico ervan lange wandelingen te maken langs de Paseo de las Tristes naar Albaicín, en zo nog hoger naar het kerkje van San Miguel el Alto bovenop de Sacromonte. Van hieruit had hij een wat huiverend zicht op het Alhambra, dat stilaan begon te verzinken in het nieuwe groen. Op een dag, na zijn wandeling rustte hij uit op het pleintje aan de oevers van de Darro. Aan het tafeltje naast hem zat een vrouw van achterin de dertig. Ze dronk witte wijn. Nog vóór Federico iets kon bestellen werd hij door een zigeunervrouw luidruchtig bij de hand genomen. De toekomst interesseerde Federico weinig en met een heftig handgebaar had hij de zigeunerin van zich afgeschud, zodat deze verbolgen een stap achteruit zette, een onverstaanbare verwensing prevelend. Door deze beweging stootte zij tegen het tafeltje naast zich. Het halfvolle glas kantelde, de vrouw maakte zich nu snel uit de voeten.

De vrouw aan het tafeltje moest even glimlachen. Federico, nogal onhandig in aanwezigheid van vrouwen, bestelde vlug een nieuw glas wijn, en bood onwennig zijn verontschuldiging aan. De vrouw stelde zich echter rustig voor als Gloria, vertelde hem dat zij hier tot morgen zou vertoeven voor een optreden met het orkest van Sevilla. Zijzelf speelde cello en ze kon Federico voor deze avond een vrijkaartje bezorgen, nadien konden ze nog wat verder praten. Tenminste als hij dat wenste.

De avond na het concert (hij had geluisterd naar werk van Turina, Albeniz, Beethoven en Chavarri) waren zij terecht gekomen in Las Chirínias, een kleurrijke bar, vlakbij het terras aan de Darro. Federico had zich nooit zo zwevend, eigenlijk zo verliefd gevoeld als toen. Bij Gloria was het niet anders. Arm in arm waren ze de Carrera del Darro opgewandeld tot aan de Plaza Sancta Ana, naar het hotel van Gloria.

In de zwoelte van de nacht hadden ze elkaar gekust, vurig en gepassioneerd, hun open monden vonden de zwetende huid van de ander. Een volkomen overgave aan elkaar, de lakens gleden op de grond, gekreun en ingehouden gegil dansten op het knippen van de kaarsen. In een totale opwelling had Gloria zich opengegoid voor Federico. In het vale licht van de heldere maan glinsterde haar geslacht als een opengesneden granaatappel. Haar volle lichaam deinde op en neer, ze smeekte Federico bij haar te komen. Hij kwam, doch zij wentelde hem zodat hij op zijn rug boven haar kwam te liggen. Wees mijn cello, word mijn liefdeswiegelied fluissterde Gloria. Tussen haar benen gezonken, voelde hij haar slijmerige warmte in zijn lenden. Haar rechterhand sleepte als een strijkstok tussen de dijen van Federico, met haar andere hand tokkelde zij op zijn harde geslacht, pizzicato, glissando. Stil kreunend, ho-

ger en hoger, fluitend met de tongpunt tegen haar bovenlip, zij likte de binnenkant van zijn hals. Haar kreunen klom een octaaf hoger, langgerekte iiiii klanken zweefden als schelle schaduwen over de kaarsen. Zij voelde zelf hoe zij naar een hoogtepunt circelde. In een woeste omwenteling geraakte zij boven de bijna stervende Federico. Zijn adem bonsde zwaarder en heviger. Zij nam hem in haar op, liet hem helemaal in haar leeglopen. Vanuit zijn diepten snokte een geluid naar buiten. Het ontspoorde in een lange, schrille kreet, die Gloria met haar beide knieën uit zijn lenden perste. Eén lange, lange schrille door de kantelende kamer zinderende schreeuw, waarna alles weer tot hoorbare stilte bevroor. De fatale nacht sloop van op de donkere hellingen weer een beetje door het open raam naar binnen.

Dezelfde nacht, tegen de morgen, schreef Lorca hier, in deze hotelkamer zijn beroemde gedicht 'De Schreeuw'.

- In deze grot ben je geboren. Manuela wijst naar een opening in de rots, waarvoor een bruine, stoffen lap zachtjes wappert.

Samen gaan ze naar binnen. Enkele kinderen volgen hen. Zij blijken Manuela te kennen. - Je vader was toen al gestorven. Hij heeft wel geweten dat jij op komst was.

Jorge heeft het hele verhaal zwijgend aanhoord. Ze zijn de berg opgeklommen langs dezelfde weg die Federico meermaals genomen had.

- Hoe komt het dat ik hier geboren ben?

- Ach ja, de burgeroorlog, weet je. Ook onze moeder was verdacht. Zelf was zij de dochter van een gitano en een marktvrouw uit de stad. Zij kende Sacromonte en de mensen die in de rotswoeningen woonden vrij goed. Toen ze de terechtstelling van je vader vernomen had, was ze ijlings, maar langs sluipwegen in het gebergte naar Granada gekomen. Op deze berg hier is ze een drietal maanden gebleven. Opgejaagd door de falangisten heeft ze eind 1936 de stad en het land moeten verlaten, pas veel later kwam ze naar Spanje terug, gebroken, teleurgesteld, een zware depressie nabij. In Sevilla heeft ze mijn vader leren kennen. De jaren na de oorlog hebben haar trauma niet kunnen wegnemen. Haar muziek, en later ikzelf waren eigenlijk haar enige troost.

Intussen hebben ze de grot weer verlaten, en klimmen naar de top van de heuvel, naar San Miguel el Alto. Eenmaal binnen, begeven ze zich naar het door zacht licht bewierookt beeld van de heilige Michaël. De glooiing, de glooiing, de glooiing van de rechterdij van de aartsengel. Hij toont die met wijd gespreide vleugels.

De vervoering betrapt hen, sleept hen mee, het licht speelt op de gouden mantelrand van de aartsengel. Een kind nog, met zijn

rechterhand hoog opgeheven, zijn ronde, mooie knie levensecht, daarboven naakt zijn voordij, tot aan zijn openstaande mantel lichtjes voorwaarts steunend. De eeuwige verzoeking van San Miguel. Een Spaanse Botticelli in eindeloze overgave. Bij deze figuur stond Lorca vele malen ingetogen in aanbidding. Manuela en Jorge zien en begrijpen. Dezelfde gedachten worden zwijgend naar de torennis gezogen.

- Hier eindigde hij telkens zijn pelgrimstocht naar zijn eenzaamheid. De olijfboom voor de poort is verdwenen.

- Ja die is weg, zucht Manuela.

Buiten trillen in het zuidwesten de witte zonnemuren van het Generalife, iets lager is het Alhambra in diepe stilte gehuld.

Zonder een woord te spreken dalen zij de berg af, tot aan de rivier. Manuela verkiest dit maal manzanilla. Jorge bestelt er twee.

Manuela haalt haar gevlochten tas boven.

- Hier, de manuscripten.

Manuela legt een pakje vergeelde papieren op tafel. Het koordje waarmee ze worden bijeengehouden eindigt in een lus.

Jorge neemt haar hand vast, maar zegt verder lange tijd niets. Tenslotte maakt hij het koordje los, en betast één voor één de blaadjes met de handgeschreven woorden. Hij betast ze met zijn handen, met zijn ogen, soms brengt hij een blad naar zijn lippen of ruikt hij aan de randen.

Hij herkent plots de eerste regels van De Schreeuw. Het gedicht bevat op talrijke plaatsen schrappingen en toevoegingen in de rand.

De eerste regel luidde oorspronkelijk 'De cello van een schreeuw gaat in de berg, in de berg'. 'De cello' is doorstreept, en vervangen door 'de ellips'.

En verder in de tekst staan er nog meer doorhalingen, een hele strofe is er zelfs doorkruist. Halffluid en traag leest hij de eerste, daarna met gesloten ogen de uiteindelijke versie van het gedicht. Als hij zijn ogen weer opent, merkt hij dat Manuela haar ogen uitwrijft met een kanten zakdoekje. Nu hij ook mag wenen, brengt hij zijn handen naar zijn gezicht.

Twee honden stuiven uit elkaar als Jorge zich omdraait en mij, een tiental meter achter hem aan hijgend, met klare stem en de handen in de lenden toespreekt:

- Is het zo, dat alles wat ons maar enigszins naar het leven roept, door het lot voorbestemd is?

De fysieke inspanning dwingt mij echter weinig na te denken over zijn filosofisch bericht, want al mijn aandacht moet ik bij de steile Cuesta del Chapiz houden. We stappen bergopwaarts langs de buitenrand van Albaicín.

- Ja, misschien, waarom eigenlijk niet, en zou dat nu iets aan het wezen van onze scheppingen veranderen, en hou nu alsjeblief je mond tot we helemaal boven zijn, antwoord ik hem, als ik bij hem sta en steun zoek op zijn brede schouder.

Jorge is meer dan tien jaar ouder, maar de forsheid van zijn stap en zijn tempo zijn die van een jonge atleet.

Welja, misschien, herhaalt Jorge, de echo van mijn woorden herkauwend, maar hoe zijn we dan in staat ons leven, achterop kijkend, als één lange ketting van gemiste kansen te beseffen, en toch nog plannen voor de toekomst in elkaar te flansen - een typische uitdrukking van Jorge -, ja, er zelfs nog in te geloven?

Ik haat hem, als hij na die woorden, nog een sigaret opsteekt, en tussen zijn tanden weer iets onverstaanbaars wauwelt over het toevallige van elke schepping.

De rest van de weg lijkt tergend lang.

Bijna boven klinkt het plots 'felix qui potuit rerum cognoscere causas', wat doorgaans betekent dat hij het onderwerp van het gesprek hierbij als afgesloten beschouwt. (Oef, denk ik spontaan, als Vergilius de dingen weer klaar ziet, kunnen we weer wat verse adem happen). De felle zon, ondanks de eerste dagen van april, heeft mij danig afgemat. Sneeuw van de Sierra Nevada loutert de stalen gloed van de brandende vesting. Met Jorge kom ik ten langen laatste op de aarden weg naar de grot terecht. Hij wijst op wat vroeger een toegang moet geweest zijn.

- Daar, zegt hij. En dat is alles wat hij zegt. Ook staat hij stil, gaat niet meer verder. Een geheim mag je niet tweemaal verbreken.

Op 23 april van dit jaar beklom ik dezelfde weg opnieuw.

Ik herinnerde mij zijn sigaret en zijn donkere, zuivere blik als hij achterom, over de huizen in het dal staarde.

Ze stegen beiden verder, het manuscript in zijn rechterhand, zij hield zijn linkerhand vast en trok eraan telkens ze aan een straathoek kwamen.

Zolang ik leef, had hij gelachen, met het manuscript op Manuela's mond tikkend.

Zij had haar zwarte kleed van daags tevoren afgelegd, en droeg nu een felrode jurk, zonder mouwen, zodat haar blanke armen fel contrasteerden tegen deze kleur van bloed.

De vrouw ademde luider, tot bij zijn oor. Zij ontkurkte het flesje en liet enkele druppels op haar hand tikken. Zij wreef die over zijn gezicht. Muscus en jasmijn glans dampten op het gezicht van Federico. Gloria gleed met haar vingers in groter wordende spiralen over zijn gezicht. Zij opende zijn linnen hemd verder en smeerde de geuren in nog groter bogen over zijn hals, zijn schouders, zijn borst. Zij plukte met de fijnste toppen van haar duim en wijsvinger

aan zijn tepels, vervolgde haar cirkels, verder en verder. Zij bezat hem. Overvol van liefde.

Lorca was zijn vader. Met zijn halfzuster was Jorge later verscheidene keren naar het geboortehuis in Fuentevaqueros gereden. Hij werd er kind aan huis, maar wist zijn geheim te bewaren.

De dag dat hij mij gevolgd had naar de Darro, hadden wij elkaar al zes keer ontmoet, alleen de laatste maal was het mij opgevallen dat hij er ook was. De zevende maal kreeg ik zijn vele notities met zijn filosofie over het kleine menselijke bedrijf.

De manuscripten en zijn andere aantekeningen zou ik later wel in handen krijgen.

Ik moest dan maar eens naar Granada terug keren, de uitgewiste sporen trachten op te graven. Het was twee uur in de namiddag toen ik mijn benen onder het tafeltje schoof.

De Darro, die eeuwig stroomt tussen Sacromonte en het Alhambra.

Bart Madou

Uiteindelijke Versie:

EI GRITO

La ellipse de un grito, va de monte a monte
Desde los olivos serà un arco iris negro sobre la noche azul.

Ay !

Como un arco de viola el grito ha hecho vibrar largas cuerdas del viento

Ay!

(Las gentes de las cuevas asoman sus velones.)

Ay !

DE SCHREEUW

De ellips van een schreeuw gaat van berg tot berg
Vanaf de olijfbomen zal zij als een zwarte regenboog zijn over de blauwe nacht.

Ach!

Zoals een vioolstrijkstok heeft de schreeuw doen trillen de lange snaren van de wind

Ach!

De bewoners van de grotten tonen hun olielampen.)

Ach!

Oorspronkelijke Versie:

EI GRITO

El violoncelo de un grito, va
en el monte, en el monte
Desde los vergels será un
arco iris negro sobre la noche
blanca.

Yaaaah!

Como un arco de violoncelo
el grito ha hecho temblar
sueatas cuerdas del viento

Yaaaah!

Colorado por el miedo para
perdida derribase en los
ijares de las cuevas

Yaaa-aah !

(Las gentes de los llanos
esconden sus velones.)

Yaaaah!

DE SCHREEUW

De cello van een schreeuw
gaat in de berg, in de berg
Vanaf de boomgaarden zal zij
als een zwarte regenboog
zijn over de witte nacht.

Yàààh!

Zoals een cellostrijkstok
heeft de schreeuw doen tril-
len de lange snaren van de
wind

Yàààh!

Gekleurd door angst voor
verlies werpt zij zich neer in
de lenden van de grotten.

Yàà-àh!

(De mensen van de vlakke
doven hun olielampen.)

Yàààh!

Granada, Sacromonte

Site seeing: De Contrabas

www.decontrabas.com

De Contrabas

Home | Contact | Feed | Ons fonds | Stanza | Peter de Groot | Gelauwerd | Facebook | Advertentietarieven

24-6-10

Peter Holvoet-Hanssen en Ruth Lasters schrijven vierde stadsgezicht

Gistermiddag droeg de Antwerpse stadsdichter Peter Holvoet-Hanssen zijn vierde stadsgezicht voor. Hij schreef het samen met zijn *mattresse-in-de-poëzie* Ruth Lasters na een verblijf in het Paleis op de Meir:

Salette

Mijn vorstelyck cauwke,
ontsnapt uit een schouw, ach je bed werd een buffet
het paleis een kooi van blagoud en kristal - kijk die kakstoel
zat je daar maar in het zonnetje in je kattenjaponneetje
een gele eend parkeert haar rode auto bij de hoge esdoorn
dan landde ik als een lieveheersbeestje op je borst, zochten
we
de goudvissen op het dak en zag je in mijn ogen een oude
landbouwer, hij legt een deken over een zieke koe

Webshop
Uitgeverij De Contrabas

Hans Kloos
schaap koek/fiets
NIEUW
Uitgeverij De Contrabas
prezentaat - paperback
Nu te bestellen voor € 15,00

Hans Kloos
Je ziet hier iedereen
voorbijkomen
NIEUW
Uitgeverij De Contrabas
48 pagina's - paperback
Nu te bestellen voor € 12,50

Lammert Voss

ZOEKEN
Google™ Aangetast zoeken

TWITTER
» DeContrabas: Het poëtische antwoord op de lok-
'jood, de lekdichter: <http://tinyurl.com...>

Powered by Feed Informer

Doe mee!
**Kun jij
Gerrit Komrij
overtuigen...**
...en € 10,000
winnen?
Stuur je
gedicht(en)
in vóór

Poëzie Weblog De Contrabas, zo heet deze muzikaal aandoende website officieel. Gezien het felrode "contra" kan je een controversiële site verwachten, maar zo erg is het niet. De Contrabas blijkt een uitgeverij uit Leeuwarden te zijn die in 2008 werd opgericht. In hun fonds (tab: fonds) bijna uitsluitend poëzie. Het interessantst is misschien wel de dagelijkse en soms meerdagelijkse update van hun startpagina met vooral weetjes uit de literaire wereld.

Het is ook daar dat ik toevallig op Contrabas terecht gekomen ben. Op zoek naar Het huwelijk (het gruwelijk) van Willem Elsschot vond ik deze sobere maar fraaie animatie door Klaas Verpoest naar aanleiding van "De stad van Elsschot", ingesproken door Jan Declair

Op de startpagina nog drie opvallende tabs die een nieuwsgierige blik waard zijn: Stanza, Peter De Groot en Gelauwerd.

Vooreerst Stanza. Op het eerste gezicht een doublure van de startpagina. Toch niet. Als je wat aandachtiger toekijkt of traag genoeg scrollt dan zie je hier vooral poëzie verschijnen.

Een stanza, zo weten wij, is een ababcc-gedicht al is ook deze naam als zo vaak al geperverteerd door de commerciële wereld, want stanza is zoals jullie misschien wel weten de 'electronic book reader and book sharing software' voor de iPhone. Dat is nu eenmaal het lot van de mooiste woorden of edelste begrippen. Als je bij het horen van Mars nog zou twijfelen tussen een god of een planeet, dan moet je het maar eens vragen aan je kinderen of kleinkinderen. Maar bij de Contrabas betekent Stanza ook nog iets anders: een pagina over internationale poëzie zo te zien, met gedichten, in vertaling en in de originele taal. Vooraan een aantal IJslandse en Noorse gedichten, maar als je dieper daalt kom je ook gedichten uit Venezuela, Argentinië, Spanje tegen.

De tab Peter De Groot blijkt een muzikant te herbergen (familie van Boudewijn?), die nogal wat poëzie met eigen muziek heeft begeleid. De tekst in kwestie kan je dan ook beluisteren en meelezen tenminste als de link het voor elkaar brengt.

'Gelauwerd' bevat geen overzicht van poëziewinnaars en -winnarissen, maar een dertiental cartoons over gelauwerde dichters van de hand van Jan Pollet. Zowel niet als wel gelauwerde dichters kunnen er eens goed om lachen.

En bij Advertentietarieven leer je dat je voor 30 per week (euro neem ik aan) een dergelijk kadertje op hun startpagina mag plaatsen. Meer nog, voor die 30 euro mag, zoals u merkt, De nationale gedichtenwedstrijd met voorzitter Gerrit

Komrij (gratis) slukreclame voeren in onze Toverberg. En als je dan een kijkje neemt op de website van De nationale gedichtenwedstrijd, dan zie je meteen dat ook Contrabas daar adverteert, dat is dan wat wij broek- en vestzakpoëzie noemen.

De andere tabs laten we voor wat ze zijn: 'contacteren' zijn we voorlopig niet van plan en ook 'Facebook' kan ik missen als kiespijn.

Bart Madou

Te Beleven

Bezoek aan LAAC Duinkerke

In Duinkerke bevindt zich tussen de haven en het strand, de Lieu d'Art et d'Action Contemporaine, kortweg LAAC, een bijzonder fraai museum voor hedendaagse kunst. Dit kunstencentrum, dat zich in een rustgevend beeldentuin bevindt, bevat werk van o.m. Karel Appel, Andy Warhol, Eugene Leroy, Pierre Soulages enz.

Op 22 augustus trekken wij met HBG daarheen en van de gelegenheid maken wij ook gebruik om enkele andere, wellicht minder bekende plaatsen in de omgeving te bezoeken.

Het programma ziet er als volgt uit:

Bezoek aan LAAC, daarna te voet naar Duinkerke (ca. 800 m), waar vrij. Wie het wenst kan ook (gratis) het Musée des Beaux Arts bezoeken met vooral schilderkunst uit de 17de en 18de eeuw. In de namiddag rijden wij een twintigtal kilometer het binnenland in naar Rubrouck, waar zich het huis van Guillaume de Rubrouck of Willem van Ruusbroeck bevindt. (www.willemvandrubrouck.be) In 1253 bereikte Willem het Mongoolse hof, dus nog voor Marco Polo. Rubrouck bezit veel woningen in de traditionele 18e en 19e-eeuwse lokale stijl (lage, bakstenen huizen, geringe diepte op het perceel, in de breedte langs de straat, rood pannendak) en cultiveert de traditie door het gebruik van de oude West-Vlaamse dialectbenamingen voor straten en pleinen. De Sint-Sylvesterkerk (16e en 18e eeuw) is een hallenkerk en beschermd bouwwerk.

We bezoeken met een gids het huis van Guillaume waar een permanente tentoonstelling over deze ontdekkingsreiziger te zien is. Nadien rijden we naar Bergues, waar wij een wandeling op de vestingen van de volledig ommuurde stad maken en tenslotte doen we ons te goed aan een heerlijke Franse maaltijd. (bma)

Literair Salon Jozef Deleu

Bibliotheek Zedelgem, zondag 19 september 2010 om 11 u.

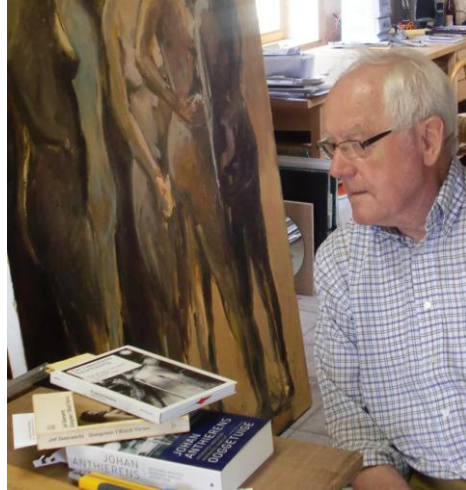
Wie is Jozef Deleu? In een interview zal Roland Ranson proberen het publiek kennis te laten maken met de complexe persoon (lijkheid) die Jozef Deleu is. Er zal in eerste instantie gepeild worden naar "de mens" in Jozef Deleu. Ook de dichter, bloemlezer, prozaïst, uitgever en cultuur"politicus" komen ruim aan bod.

Hopelijk zal uit het interview blijken dat Jozef Deleu, in culturele zaken, nog altijd geen blad voor de mond neemt en worden we vergast op boude uitspraken die menig kanunnik met pleinvrees nog altijd onrustige nachten bezorgen. (rra)

Het favoriete boek van Dolf Naessens

Johan Anthierens en Jef Geeraerts in een capsule

Gezien mijn aangeboren vrijpostigheid, zal ik op eigen initiatief maar de vraag naar mijn hand zetten en daarbij "het boek" vervangen door "de lectuur". Ik ben immers geen fervent fictielezer, of toch niet meer (vroeger alle boeken van Hubert Lampo en Paul Dewispelaere gelezen). Is het misschien omwille van het met de jaren afnemend concentratievermogen maar boeken die zich lenen tot hernemen, herlezen, hetzij in hun geheel, maar ook broks- of stapsgewijs, genieten voor het ogenblik mijn voorkeur.

Een ervan ben ik de laatste tijd broksgewijs aan het verteren of beter gezegd degusteren: Ooggetuige van Johan Anthierens, en de ondertitel luidt : Niemands Meester, Niemands Knecht. Het is een 750 blz. tellende kanjer met ongeveer 130 journalistieke teksten opgeschreven in de laatste 25 jaar van zijn leven (hij overleed in 2000) en bijeengebracht door Brigitte Raskin in samenwerking met Karel Anthierens.

Ik hou van deze heerlijk eerlijke, niets of niemand ontziende verbale scherpschutter. Hij peilde naar het wereldleed en het landzeer, speurde naar hypocrisie en huichelarij, joeg op bekrompenheid, kleingeestigheid en het groot gelijk, maar was tevens een goed schrijver met een onmiskenbare, grote liefde voor het mooie woord, de juiste treffende uitdrukking. Karel De Gucht schreef in Humo : het ideale nachtkastboek om elke avond in te grasduinen.

Het tweede boekje is een ander paar mouwen. De titel luidt: De Capsulaire beschaving met als ondertitel: over de stad in het tijdperk van de angst. De auteur is de jonge cultuurfilosoof Lieven De Cauter. Het is een diepgravend gewrocht dat het beeld schetst van

onze samenleving gedomineerd door angst en afsluiting. Dit proces van "capsularisering" speelt zich af tegen de achtergrond van een dreigende demografisch-ecologische catastrofe en een militarisering van de planeet.

Ik zou mij graag beperken tot het meegeven van het volgende citaat op blz. 129.

"Wie woedend wordt, is niet angstig meer". Ik kan alleen maar hopen dat de mensheid woedend wordt en "neen" zegt tegen de uitbuiting, de illegale oorlogen, de misdaden tegen het internationaal recht, de beperking van de vrije meningsuiting door monopolisering van de media (Murdoch, Berlusconi) tegen de inperking van de fundamentele burgerrechten (Patriot Act), tegen de ecologische catastrofe waarop we met open ogen afstevenden, tegen de wereldwijde armoede, tegen het cynisme waarmee de Nieuwe Imperiale Wereldorde het globale neokapitalisme van zijn bijhorende politieke structuur aan het voorzien is, kortom tegen de uitzonderingstoestand. We moeten opstaan tegen "het rijk van de angst". Anders wordt de strijd tussen vrijheid en angst inderdaad lang en moeilijk."

Ik heb dit werk(je) stapsgewijs gelezen, soms met kleine stapjes.

Als ik tenslotte toch een favoriet uit mijn fictieverleden moet opgraven, dan, jawel, Grangreen I Black Venus van onze onverwoestbare supervitalist Jef Geeraerts.

Als een goed schrijver een goed beschrijver moet zijn dan is Geeraerts m.i. een groot schrijver. Zijn beschrijvingen getuigen van een uitzonderlijke opmerkingsgave. De schrijfstijl die gehanteerd wordt, is uniek, zo goed als zonder punt of komma, een aanhoudende vulkanische lavastroom, de taal wordt opnieuw kreet schrijft hijzelf (blz. 46). Stijlfiguren mogen er ook zijn : bv. "afgaan als een storkpomp" en nog vele andere. Zou het kunnen dat dit proza zijn gelijke niet heeft in ons taalgebied?

Wat dit boek nog meer tot mijn favoriet maakt, is het naadloos aaneensmeden van uiterste gevoelens, van wild, uitzinnig, dierlijk bespringen en genieten tot het poëtisch, intiem, diepzinnig, extatisch liefhebben.

Zoals het in één geut geschreven werd in 1967 heb ik Black Venus in 2010 nog eens, bijna in één ademstoot herlezen en het blijft mijn favoriete fictieboek. Of is het meer dan fictie?

Lieven De Caeter, De capsulaire beschaving, NAi Uitgevers, 208 p.

Jef Geeraerts, Grangreen I Black Venus, Meulenhoff/Manteau, 211 p.

Johan Anthierens, Ooggetuige, Van Halewijck, 741 p.

DE LEESGROEP
Openbare Bibliotheek
Zedelgem
2009-2010

'Ultramarijn' door Henk van Woerden

Hoewel de locatie nergens genoemd wordt, lijkt het er sterk op dat het verhaal zich afspeelt in Turkije.

Hoofdpersoon is Joakim, een zanger en musicus. Gedurende zijn hele leven verlangt hij naar

de hereniging met zijn geliefde: zijn halfzus Aysel. De vervulling blijft uit. Toen Joakim jong was verwekte hij - zonder dat hij het wist - een kind bij zijn halfzus. Als hun vader dat ontdekt vertrekt hij met Aysel naar Europa.

Joakim wordt in zijn geboortestreek een gevierd zanger.

'Ultramarijn' gaat over de gevoelens van ontworteling en heimwee. De muziek speelt hierbij een belangrijke rol, evenals het ultramarijnblauw van de zee aan de Turkse zuidkust. Maar ook de visie op cultuur speelt mee: de personages komen uit vele landen. De vreemding tussen culturen is bijna tastbaar wanneer westerse badgasten hun lichamelijk genot najagen in de traditionele plattelandscultuur van Zuidoost-Europa.

Van Woerden won met 'Ultramarijn' de Gouden Uil 2006 (vlak na zijn plots overlijden).

An Nelissen verwoordt in De Standaard (17/02/2006) wat wij zo goed vonden in zijn roman: "Met Ultramarijn beland je in een mediterrane wereld (Turkije en Griekenland), waarin niet het feit, maar het verhaal, niet de zekerheid maar het gerucht, niet de eenduidigheid, maar de gelaagdheid het voor het zeggen hebben. Naast deze met melancholie beschreven wereld plaatst Van Woerden het huidige West-Europa, waarin een simplistisch, duaal denken aan de macht is. Van Woerden geeft het boek actualiteit door verschillende figuren te confronteren met de wetten van uitsluiting."

Voor de leesgroep kan je inschrijven aan de balie in de bib of via e-mail: els.durnez@zedelgem.be door je naam en adresgegevens te bezorgen.

Els Durnez

In de volgende Toverberg:

- **Dolf Naessens**
- **De eerste zin**
- **Musée des lettres et manu-**

De volgende Toverberg verschijnt bij het begin van de herfst van 2010

Vzw *Het Beleefde Genot* stelt zich tot doel het culturele en literaire leven te stimuleren door het organiseren van evenementen zoals lezingen, uitstappen, literaire salons, filmvertoningen, tentoonstellingen, wedstrijden enz.

Wij wensen zoveel mogelijk mensen te laten genieten van culturele uitingen van hoog niveau en die niet onmiddellijk voorhanden zijn op lokaal gebied. Daarnaast willen wij impulsen geven om het literaire beleven te bevorderen.

Dienstverlening en tewerkstelling hand in hand

Tewerkstelling op maat van de medewerkers;

Kwaliteitsvolle dienstverlening aan particulieren en maatschappelijke organisaties;

Stimuleren van de buurtontwikkeling;

• **Huishoudelijke hulp**

• **Strijkatelier**

• **Transportafdeling**

• **Retoucheatelier**

• **Klusjesdienst**

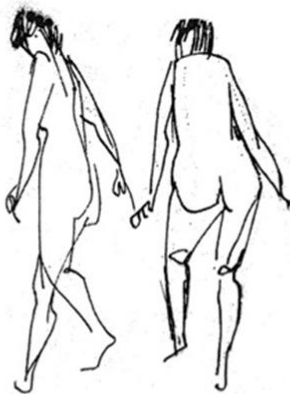
Brugsestraat 280
8210 Zedelgem

www.delinkzedelgem.be

de Link

☎ Ma – Do : 8–18 u. doorlopend
Vr. 8–17 u. doorlopend

Tel. 050 35 38 00

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING